

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Karolína Peterková

**Koherence mezi vnitroskupinovou, osobnostní, partnerskou a
sexuální dominancí**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Klára Bártová, Ph.D.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 29. června 2017

.....

Karolína Peterková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé práce, Mgr. Kláře Bártové, Ph.D. za její trpělivost, rychlé odpovědi na e-maily plné užitečných rad, a za její neutuchající podporu a pochopení. Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým, kteří při mě po celou dobu stáli, podporovali každé další mnou napsané slovo a snášeli mé nálady, které se měnily jako aprílové počasí.

Děkuji.

Obsah

1	Dominance.....	7
1.1	Původní definice.....	7
1.2	Rozdílné pohledy.....	9
1.3	Význam termínu.....	11
1.4	Souhrn vymezení termínu dominance.....	12
1.5	Termíny často se zaměňující s termínem dominance.....	13
2	Roviny dominance.....	15
2.1	Dominance jako osobnostní rys.....	15
2.2	Vnitroskupinová dominance.....	20
2.3	Partnerská dominance a moc.....	24
2.4	Sexuální dominance.....	30
3	Cíle práce.....	37
4	Soubor osob.....	37
5	Sběr dat.....	38
5.1	Procedura sběru dat.....	38
5.2	Použité dotazníky.....	39
5.2.1	Dotazník socio-demografických údajů.....	39
5.2.2	International Personality Item Pool (IPIP).....	40
5.2.3	Rank Style With Peers Questionnaire (RSPQ).....	40
5.2.4	Sexual Relationship Power Scale (SRPS).....	41
5.2.5	Dotazník Sexuální Dominance.....	42
5.3	Použitý vzorek.....	42
6	Analýza dat a výsledky.....	43
6.1	Deskriptivní analýza dotazníkových dat.....	43
6.1.1	Socio-demografické údaje.....	43
6.1.2	Osobnostní dominance (IPIP).....	48
6.1.3	Vnitroskupinová dominance (RSPQ) - Dominance mezi vrstevníky..	49
6.1.4	Partnerská dominance (SRPS).....	50
6.1.5	Sexuální dominance.....	51

6.2	Statistická analýza dotazníkových dat.....	52
6.2.1	Celkový vzorek.....	52
6.2.2	Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u mužů	56
6.2.3	Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u žen.....	59
6.2.4	Shrnutí výsledků.....	62
7	Diskuze.....	66
7.1	Limity práce.....	67
8	Závěr.....	68
	Příloha č. 1a: Náborový leták (pro heterosexuální participanty).....	78
	Příloha č. 1b: Náborový leták (pro homosexuální participanty).....	79
	Příloha č. 2: Náborový e-mail.....	80
	Příloha č. 3: Informovaný souhlas	81
	Příloha č. 4: Formulář o převzetí odměny	82
	Příloha č. 5: Soubor dotazníků.....	83
	Socio-demografický dotazník.....	83
	International Personality Item Pool (IPIP)	85
	Rank Style With Peers Questionnaire (RSPQ).....	87
	Sexual relationship power scale (SRPS).....	90
	Dotazník sexuální dominance.....	92
	Závěr dotazníku	94

Úvod

Termín dominance se v posledních letech velmi často objevuje v mnoha různých oblastech života a lidé ho používají v běžné i odborné konverzaci. Dominance prostupuje všechny oblasti života jedince i společnosti. Z pohledu jedince může být chápána jako osobnostní rys a ve společnosti jako nestálá proměnná, která vyvstává v sociální interakci a ovlivňuje její průběh a výsledek. Přestože dominance představuje často používaný pojem a její projev ve společnosti je velmi častý, její vysvětlení a definice zůstává nejednotná a nejednoznačná. Teoretická část této práce se tedy nejprve zabývá fenoménem dominance a popisuje různé její definice a pohledy, kterými je na dominanci nahlíženo. Zmíněny jsou i termíny, které jsou s pojmem dominance často zaměňovány jako například status a moc. Poté jsou v teoretické části rozebírány jednotlivé roviny dominance - dominance osobnostní, vnitroskupinová, partnerská a sexuální. V empirické části je následně pak zjišťováno, zda spolu jednotlivé roviny dominance vzájemně souvisejí a případně jakým způsobem se ovlivňují.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Dominance

Slovníky cizích slov definují dominanci jako převládání či převahu (Slovník cizích slov pro nové století, 2007), schopnost prosazovat vlastní vůli, nepoddajnost a nadřazenost (Akademický slovník cizích slov, 2000). V každodenním životě, ale i v odborných publikacích se termín dominance užívá i v dalších významech, které se obvykle rozlišují podle kontextu. Dominance je klíčovým slovem ve většině studií sociálního chování, jak společenských zvířat, tak lidí a velmi přispěla k pochopení sociální struktury a zároveň je jednou z nejdůležitějších dimenzí sociálních interakcí (Gifford, 1991; Wiggins, 1979).

Ve Velkém psychologickém slovníku (Hartl & Hartlová, 2010) dominanci vysvětlují jako převahu, rozhodující vliv, či sklon ovládat druhé, provázený vysokým stupněm egocentrického sebeprosazování. Odkazují i na další pojmy, přičemž jedním z nich je systém dominance. Tento systém představuje soubor vzájemných vztahů uvnitř skupiny, který je ustanoven a udržován určitou formou agresivity či donucování. V tomto systému má první dominantní jedinec přednost před ostatními v příjmu potravy a páření. Zatímco druhý má přednost před zbytkem tlupy a tak dále směrem dolů po hierarchii dominance. U nižších zvířat je systém jednoduchý a striktní, u vyšších zvířat stále jemnější a složitější, u lidí nejsložitější (Hartl & Hartlová, 2010).

1.1 Původní definice

Schjelderup-Ebbe (1922) představil koncept tzv. klovacího řádu, který se v behaviorálních vědách začal později označovat pojmem dominance a stal se jeho první definicí. Na základě svého pozorování klovacího řádu kuru domácího popsal dynamiku hierarchie ve skupině. Dle tohoto řádu, jestliže jedinec A klovne do jedince B a jedinec B to nikdy nebo zřídka kdy opětuje, je jedinec A vůči jedinci B dominantní a jedinec B je naproti tomu podřízený jedinci A. Jedinec A se nadřazuje jedinci B a ten z něj má obvykle strach. Aby se v jednotlivých vztazích mohla dominance objevit, je nutné, aby se jedinci vzájemně vnímali a rozeznávali (Allee, 1938; Schjelderup-Ebbe, 1922). Podle tohoto autora jsou společnosti založeny na konfliktech, ze kterých vyjde vždy jeden vítěz a jeden poražený. Účastníci toho konfliktu si výsledek pamatují a do budoucna ví, kdo má komu ustoupit. Pakliže se stávající řád rozpadne, musí nastat nové klování. Tato původní definice se vzhledem ke své vysoké deskriptivní kvalitě stala základem pro formulování strukturální definice, jež se dá dobře aplikovat a odráží smysl celého konceptu. Podle této

definice představuje dominance *"základní prvek opakujících se agonistických interakcí mezi dvěma jednotlivci, který určuje, jak se daná interakce bude vyvíjet. Je charakterizována konzistentním výsledkem ve prospěch jednoho a toho samého člena dané dyády a reakcí vyznačující se poddajnou odezvou jeho oponenta, raději než aby došlo k vyhrocení konfliktu"* (Schjelderup-Ebbe, 1922; citováno dle Drews, 1993 str. 283). Postavení stálého vítěze je pak dominantní a postavení ustupujícího, poraženého, je podřízené. V tomto smyslu tedy dominance představuje interakci dvou jednotlivců, kdy jeden má převahu nad druhým. V klovacím řádu to představuje přednostní právo jedné slepice domácí před druhou, kdy první slepice má lepší přístup ke zdroji obživy (Drews, 1993). Barrette & Vandal (1986) přeformulovali definici dominance klovacího řádu shrnutím jejího smyslu: dominance je atributem vztahu mezi dvěma jedinci, kdykoli se projeví asymetrie mezi výsledky agonistických interakcí.

V psychologickém slovníku (Hartl & Hartlová, 2010) je klovací řád (klovací pořádek) definován dvěma způsoby. První ho vysvětluje jako pravidlo posloupnosti dominantního chování u zvířat, kterou prvně popsal již E. L. Thorndike (1911) u domácí drůbeže. Z hejna si jako první vždy naklove pták s nejsilnějším statutem, po něm další a další, až k tomu nejslabšímu. Druhý způsob jej představuje jako přímou posloupnost pravomocí, statusu a výsad, které vládou ve firemní, či jiné organizaci, nebo společenské skupině. Zatímco u zvířat viditelné projevy dominance zahrnují odstrkování, zahánění a boj, u lidí jde o vyhrožování nebo vyhýbání se.

Dominance prostupuje celou společnost, každou skupinu, rodinu a jakýkoli jiný útvar společenských tvorů (Landau, 1951). Tam, kde jedinec není sám, dochází k projevu či absenci dominance v rámci utváření zvyků, pravidel, možností soužití. Aby společnost mohla fungovat, každý potřebuje znát své místo a svou úlohu, od čehož se odvíjí jeho postavení v systému dominance. A naopak dominance člověka může určovat jeho místo a úlohu ve společnosti. V každém společenském seskupení existuje určitá hierarchie, termín velmi těsně spjatý s dominancí. K. Lorenz ve spise *Tak zvané zlo* (1963) uvádí, že ve společenském životě vyšších zvířat platí důsledná sociální hierarchie uplatňovaná klovacím řádem. Jeho úkolem je zamezit bojům mezi členy skupiny, protože agrese skupina potřebuje více pro boj se skupinou cizí. Navíc skupina uspořádaná tak, že v ní každý zná své postavení, umožňuje každému včas předvídat důsledky svého chování a tím se zmenšuje prostor pro nejistotu a úzkost.

1.2 Rozdílné pohledy

Přestože je dominance tak důležitým a často používaným konceptem, stále neexistuje její ustálená definice, na které by se odborníci shodli. Obecně se definice dominance dají rozdělit na definice založené na empirických pozorováních a na definice založené na teoretických konstruktech (Gage, 1981; Hind & Datta, 1981). V případě teoretického konstruktů si výzkumník nejprve teoreticky ukotví, co to dominance je a jak by se měla projevovat, a následně pomocí pozorování popisuje, zda se jeho teorie potvrdila nebo ne. Definice dominance založené na empirickém pozorování mohou být dále rozděleny na strukturální a funkční (Bernstein, 1981). Strukturální definice dominance popisují schéma pozorovaného typu nebo souboru interakcí bez odkazování na jeho funkci. Zatímco funkční definice popisují dominanci z pohledu jejího zjevného významu.

Podle Gage a Hind & Datta (1981), kteří definovali dominanci na základě teoretického konstruktů, je třeba, aby dominance představovala soubor pozorovatelných jevů, jejichž validita může být empiricky potvrzena. Vzájemné vztahy a souvislosti mezi těmito jevy určují užitečnost pojmu, nebo naopak opravňují k jeho zamítnutí.

Jako příklad takovéto definice udávají tzv. “plynoucí proměnnou”, kdy je dominance považována za proměnnou plynoucí mezi nezávislými proměnnými a souborem závislých proměnných, které jsou ve vzájemném vztahu a rovnoměrně se mění ve většině dyadických vztahů (Hind & Datta, 1981). Například zkušenost ovlivňuje směr, kterými se budou agonistické interakce ubírat pomocí plynoucí proměnné “dominance”.

Z této definice vyplývá, že dominance/podřízenost je například takový vztah, v němž je u jednoho jedince snížena nebo úplně chybí agresivita. Hinde (1978) používá termín “agresivní dominance” jako podkategorii dominance, se kterou mohou souviset jiné “neagonistické” interakce. Pokud spolu agrese a neagonistické chování korelují, potom mohou být považovány obě interakce ovlivněné dominancí. Definici “plynoucí proměnné” používá mezi jinými také Baenninger (1981), Candland & Hoer (1981) a Gage (1981).

Mezi definice založené na empirickém pozorování se řadí definice různých autorů jako například Wilsona (1975), který definuje dominanci jako agresivitu. Dle něj je dominance soubor ustálených agresivně-submisivních vztahů mezi skupinou pospolu žijících zvířat v rámci jednoho teritoria a utváří tak hierarchii. Výskyt agresivních bojů o zdroje mezi společenskými skupinami zvířat je indikátorem dominantních vztahů. Vyjádření systému dominance je založeno na individuálních rozdílech v agresivitě. To, jak

je zvíře dominantní, záleží na míře jeho agresivity. Naopak dominance, jak ji definuje Vessey (1981), představuje nepřítomnost agresivity. Chápe termín dominance jakožto absenci agresivity, neboť není nutné ji projevit. Jedinec typicky rozezná na oponentovi znak, který určuje jeho nadřazenost (velikost, ozbrojení, kvalitu předvedení) a podřídí se bez boje. U této definice dominance je nutné počítat s vysokou předvídatelností a schopností rozpoznat znak nadřazenosti. Status dominance je stanovený až po samotném setkání. Baenninger (1981) mluví o dominanci jako o rysu jedince, který mu přináší postavení. Podotýká, že dominantní jedinec vyhrává i ta nejméně pravděpodobná utkání proti nejrůznějším společně žijícím rivalům. Děje se tak, protože daný jedinec má výrazněji vyjádřený rys¹ nazývaný dominance (nebo agresivita či asertivita) než prohrávající. Hand (1986) rozšířil definici dominance o kontext a jako dominantního jedince popisuje konzistentního vítěze v daném kontextu. V jeho pojetí je dominance deskriptivní termín pro jedince, kteří v daném kontextu neustále vyhrávají dyadická setkání. Tato definice tedy zdůrazňuje roli kontextu pro určení výsledku interakcí (např. Lee, 1983). Popp & DeVore (1979) zastávají názor, že dominantní/podřizený představuje vítěze/poraženého na základě střetů v boji o zdroje. Mnoho odborníků definuje dominanci jako prioritu přístupu ke zdrojům (Gauthreaux, 1978; Morse, 1974; Syme, 1974; Van Kreveld, 1970; Wagner & Gauthreaux, 1990; Wilson, 1975; Wolfe, 1984).

Hlavní funkční vyjádření dominance říká, že v sociálních skupinách mají určití jedinci automatickou přednost v přístupu ke zdrojům v kompetitivních situacích (Clutton-Brock & Harvey, 1976). Vysoce postavení jedinci mohou být identifikováni pouhým pozorováním průběhu a výsledku setkání, nebo jejich přiřazením k přímým vlastníkům zdroje, jako například samec s největším harémem samic, který je definován jako alfa samec (Drews, 1993). Vyhýbání se eskalaci během soupeření není nezbytností pro dominanci. Ovšem vyhýbání se eskalaci zdůrazňují již na začátku zmiňovaní Barrette & Vandal (1986) ve své přeformulované definici klovacího řádu - pokud dominantní jedinec musí zřídka kdy bojovat, aby si podrobil podřazeného jedince, který je vypuzen bez nutnosti eskalace, potom se jedná o pravý vztah dominance. Hand (1986) následně říká, že vztahy sociální dominance mezi jednotlivci opakovaně se potkávajícími korespondují s touto definicí. Dojde-li na základě prvního setkání ke změně chování obou jedinců, byl nastolen vztah. Avšak ne v každém dyadickém vztahu je ustanoven vztah dominance. Některé jsou nevyřešené, kdy stále není jednoznačné, který jedinec je

¹ Relativně stálá vlastnost projevující se v chování a jednání (Hartl & Hartlová, 2010).

dominantní/podřízený, a další rovnostářské, kdy oba jedinci jsou stejně dominantní a jedná se o vztah s mocí vyrovnaně rozdělenou mezi dané jedince (Boyd&Silk, 1983; Hand, 1986).

Definice dominance se dá tedy nalézt mnoho a každá z nich má jistá uplatnění, která nejsou vždy kompatibilní s jinou definicí tohoto termínu. Dokresluje to příklad otázky dědičnosti dominance. Dědičnost dominance může být totiž úspěšně prokázána na základě definice "dominance je agresivita", protože dědičná složka agresivity se ukazuje u několika rozdílných druhů živočichů (např. koljušky tříostné, *Gasteros teusaculeatus*: Bakker, 1986; kuřata, *Gallus domesticus*: Guhl et al., 1960; octomilky obecné, *Drosophila melanogaster*: Hoffmann, 1988; kruhoočky austrálopacifické, *Zosterops lateralis*: Kikkawa et al., 1986; psů, *Canis familiaris*: Scott & Fuller, 1965). Citovaní autoři ve svých studiích myšlenku existence dědičné složky dominance na chovech uvedených zvířat úspěšně (e.g. Dewsbury, 1990; Moore, 1990). Tuto myšlenku ovšem kritizují zastánci definice dominance coby vlastnosti výsledku konfliktu, či vztahu mezi dvěma jedinci (Baenninger, 1981; Hand, 1986; Vessey, 1981; Wilson, 1975). V jejich pojetí postavení dominance záleží na složení skupiny a tím pádem nemůže být dědičnou vlastností jedince (Dunbar, 1988). Dominantní a podřazení jedinci se chovají odlišně, ale nemůže se jednat o rozdílné role dané geny, nebo o geneticky fixované alternativní strategie, jelikož podřazení jedinci jsou v určitých okolnostech schopni se chovat jako jedinci dominantní, aby dosáhli změny svého postavení (McGuire et al., 1984). Navíc většina jedinců v hierarchii je k některým členům skupiny podřazená a k jiným současně dominantní (Drews, 1993).

1.3 Význam termínu

Co se týče užitečnosti termínu dominance, jako nejvýznamnější se jeví její deskriptivní hodnota. Dominance může být použita jako deskriptivní nástroj ke zjednodušování kategorií chování (Candland&Hoer, 1981). Představuje pomůcku ve smyslu odlišení a pojmenování rozdílného chování. Z tohoto hlediska se dá říci, že dominance zastupuje termín pro chování v různých kontextech a zároveň tyto rozdílné typy chování ve studiích slučuje pod tím samým pojmem. Vysoká deskriptivní hodnota tohoto konceptu se dále odráží v popisu chování, pro které předtím neexistoval jiný termín. Například Popp & DeVore (1979) se zaměřují spíše na kontext specifického přístupu ke zdrojům. Tato definice ztotožňuje dominanci s nerovnostářským přístupem ke zdrojům, a tudíž má vysokou deskriptivní hodnotu, jelikož předtím neexistoval žádný jiný termín, který by tento fenomén popisoval.

1.4 Souhrn vymezení termínu dominance

Většina definic dominance se vztahuje k agonistickému chování. Dá se říci, že se jedná o určité schéma interakce mezi jedinci (Drews, 1993). Především se dominance objevuje pouze u společensky žijících jedinců. Aby bylo možné mluvit o dominanci, musí se jednat minimálně o jedince žijící ve společnosti, kde se dominance může projevit. Tudíž je potřeba více aktérů, aby bylo možné se k někomu vztahovat, být dominantní vůči někomu. Dále by dominance neměla být definována jako synonymum žádného jiného již existujícího termínu - agresivity, vítěze/poraženého, apod. Baenninger (1981) rozumí dominanci jako rysu, který kombinuje více odlišných vnitřně souvisejících proměnných faktorů (viz Hinde, 1978) a explicitně definuje dominanci jako vlastnost jedinců. Rovněž Wilsonovo (1975) uznání dominance jako ekvivalentu k agresivitě v důsledku znamená, že dominance je proměnná, jde tedy o individuální rys. Definice dominance jako rysu jedince ("dominance je agresivita", "dominance je rys, který přináší postavení") se neshodují s těmi definicemi, které se na dominanci dívají jako na atribut dyadických setkání nebo vztahů, včetně původní definice dominance - klovacího řádu (Drews, 1993).

Obecně dáno se dominance týká schématu interakcí mezi jedinci a ne množství v nich vyjádřeného agresivního chování (např. Bernstein, 1976; Hinde, 1978; Chalmers&Rowell, 1971; Jay, 1965; Kaufmann, 1967; Rowell, 1974; Syme, 1974; 1981). Agrese může být viděna jako exprese dominance (Bernstein, 1976). Smuts (1981) vidí vztahy dominance jako užitečný odhad jedincovi schopnosti ovlivnit chování druhého pro svůj vlastní prospěch, přičemž jedincova síla tkví v možnosti způsobit fyzické zranění. Zatímco dominance může záviset na agresi, nebo na potenciální agresivitě, avšak nutně s nimi nekoreluje (Bernstein, 1981; Lockwood, 1979). Dominance vede k tomu, že jeden dostane to, co chce vyhráním souboje, nebo bez nutnosti k souboji (Ralls, 1976).

Autorky Schmidt Mast & Hall (2004) při zkoumání vztahu mezi úsměvem a dominancí pracují s více druhy dominance a rozdělují ji na:

- dominanci coby rys osobnosti - běžná míra dominance jedince
- dominanci připsanou - jedinec se během psychologického experimentu vžije do předem určené role dominantní/submisivní
- dominanci získanou - např. při dosažení vedoucí pozice v práci
- pocit dominance - jako dominantní se cítí sám jedinec
- dominanci vnímanou - tzn. jak je jedincova dominance vnímána okolím (např. při

studiích hodnotiteli)

- preferenci dominance - jakou roli by chtěl jedinec zastávat - dominantní/submisivní.

1.5 Termíny často se zaměňující s termínem dominance

V literatuře můžeme při hledání pojmu dominance narazit na jeho časté zaměňování s pojmy jako status, moc či nadvláda.

První termín, status, Hartl & Hartlová (2010) definují jako stav existující v určitém časovém rozmezí, nebo jako právní postavení člověka nebo organizace, dané jejich právy a povinnostmi. Status jednoznačně s termínem dominance souvisí, ale zaměňovat se za něj nedá, jelikož se jedná o podstatně širší termín zahrnující celý soubor znaků. Vysoký status (referenční skupiny) mohou mít i jedinci výrazně submisivní a to například díky společenskému postavení, inteligenci, bohatství, apod. Míra dominance je tak pouze jedním ze znaků vytvářející status daného jedince.

Druhý termín, moc, je s termínem dominance možné zaměňovat mnohem častěji. Dominance se vždy projevuje a lze ji označit za behaviorální projev moci, která na rozdíl od dominance může být latentní (Dunbar, 2008). Dunbar & Burgoon (2005) jsou toho názoru, že spolu dominance a moc souvisí, zároveň se ovšem jedná o dva rozdílné konstrukty, na které by mělo být nahlíženo odděleně. Moc se dá chápat jako schopnost dosahovat stanovených cílů a zejména jako schopnost ovlivňovat ostatní (Berger, 1994; Rollins & Bahr, 1976). Jelikož se jedná o schopnost, nemusí být nutně uplatňována a v případě, že je moc uplatňována, nemusí být úspěšná. Tudíž ti, co v dosahování jejich cílů selžou, nemusí být bezmocní (Dunbar & Burgoon, 2005). Moc se nezakládá pouze na vztahu mezi dvěma jedinci, ovlivňují ji také kulturní normy dané společností a lidé si své moci nemusí být tudíž vědomi (Komter, 1989). Méně mocní jedinci zvažují možné ztráty a zisky, které by jim mohlo případné zapojení do konfliktu s partnerem způsobit. Pro takové jedince je výhodnější mocnějšimu partnerovi ustoupit, než pokračovat v konfliktu a podstoupit riziko narušení vztahu (Leung, 1988). Moc se týká především jednotlivce a dá se říci, že se jedná o jednu ze složek dominance. O moci a nadvládě Hartl & Hartlová (2010) ve Velkém psychologickém slovníku píší, že "*v lidských vztazích se jedná o schopnost jedné osoby docílit zamýšlených účinků na chování nebo city osoby či osob druhých. Podle D. G. Wintera (1973) a E. Bakaláře (1991) lze míru moci posuzovat podle počtu osob (případně území), nad nimiž má jednatel moc, a podle šíře chování, které*

může u lidí ovlivnit. Dle G. Orwella (1945) není moc prostředkem, ale konečným cílem" (str. 313). S ohledem na definici dominance jakožto sklonu ovládat druhé je jasné vidět, proč se termín dominance často zaměňuje s termínem moci.

V neposlední řadě je v souvislosti s termínem dominance často používán termín agresivita, nebo asertivita. Již výše zmiňovaný Baenninger (1981) říká, že dominantní jedinec vyhrává na základě znaku dominance, mezi něž řadí právě agresivitu a asertivitu. Čím je jedinec vnímán jako agresivnější, či více asertivní, tím více je vnímán jako dominantní. Což, jak je zmiňováno v dřívější části mezi různými pohledy na dominanci, nemusí být podmínkou. Autor sám zde naznačuje, že agresivita a asertivita jsou znakem dominance, jedním z jejich projevů. Není tedy vhodné tyto termíny za sebe zaměňovat, protože jeden nutně nemusí představovat ten druhý.

Z obecného hlediska je možné tyto termíny považovat za termíny prokazující dominanci. Lze de facto říci, že se jedná o tzv. determinanty dominance. Dominantní jedinec disponuje mocí, nadvládou nad jedincem podřazeným. Stojí nad ním v pomyslné hierarchii a má tak nad ním nadřazený status.

2 Roviny dominance

Jak je patrné již z definic pojmu dominance, jedná se o velmi komplexní fenomén prostupující různé aspekty života jedince. Mnoho odborníků při svém zkoumání dominance podporuje názor, že se nedá hovořit o jediném univerzálním významu dominance a je třeba na ni nahlížet z různých úhlů pohledů (Mast & Hall, 2004). Někteří ji vnímají jako osobnostní rys (Baenninger, 1981; Wilson, 1975), zatímco jiní ji chápou především jako přirozenou součást interakce jedinců (Drews, 1993; Smuts, 1981). V podstatě se dá říci, že dominance je dynamická proměnná, kterou je možné chápat jako vlastnost stálou, ale také značně variabilní. Což může vysvětlit odlišnou míru dominance jedince v různých rovinách jeho vztahů. Obecně se hovoří o čtyřech základních rovinách dominance.

2.1 Dominance jako osobnostní rys

Jeden z pohledů představuje dominanci jako rys osobnosti v průběhu života, který je neměnný a stálý. Z tohoto pohledu dominanci ovlivňují genetické, hormonální a environmentální vlivy, což se odráží na jedincově chování a temperamentu (Cattell, Eber, Tatsuoka, 1970). Rys zde chápeme jako "*relativně stabilní predispozice k tomu chovat se v určité situaci určitým způsobem*" (Kassin, str. 561; 2012).

Cattell (1970) za pomoci faktorové osobnostní analýzy vytvořil 16 faktorový model osobnosti, který sestával ze 3 úrovní. Nejprve stanovil 16 faktorů osobnosti (vřelost, inteligence, emoční stálost, dominance, veselost, svědomitost, smělost, citlivost, podezíravost, představitost, vypočítavost, sebeobviňování, otevřenost ke změně, soběstačnost, disciplinovanost, tenze), které posuzoval na bipolárních škálách. Jak je patrné, mezi primární rysy patří i dominance. Tyto specifické primární vlastnosti jsou velmi užitečné při porozumění a předpovídání komplexnosti aktuálního chování, viz níže příklad extravertze (Ashton, 1998; Judge et al., 2002; Mershon & Gorsuch, 1988; Paunonen & Ashton, 2001; Roberts et al., 2005). Kombinace těchto 16 primárních rysů následovně vedla ke vzniku globálních faktorů - faktorů originální Velké pětky (neuroticismus, extravertze, otevřenost nové zkušenosti, přívětivost, svědomitost; Kassin, 2012). Dá se říci, že určité primární rysy splynuly do těchto širokých dimenzí Velké pětky a vytvořily tzv. druhou úroveň tohoto modelu osobnosti. Tyto dvě úrovně spolu vzájemně souvisí a ovlivňují se. Globální faktory poskytují větší konceptuální, uspořádávající rámec pro porozumění významu a funkce rysů primárních, přičemž významy samotných globálních

faktorů byly určeny primárními vlastnostmi, které je společně utváří. Globální rysy tak představují široký přehled osobnosti, zatímco primární poskytují detailnější informace o bohatosti a unikátnosti jedince (Cattell & Mead, citováno dle Boyle, Matthews & Saklofske, 2008). Například dva lidé mohou dosáhnout stejného skóru v globální extraverci, ale mohou mít celkem rozdílné sociální styly. Někdo, kdo je vřelý (srdečný) a podporující, ale stydlivý a skromný, může dosáhnout naprosto stejného skóru extraverce jako někdo, kdo je sociálně smělý a družný, ale emocionálně odměřený a lhostejný. Nicméně první osoba bude pravděpodobně vřelá, skromná a bude se zajímat o ostatní, zatímco osoba druhá bude nejspíš smělá, povídavá, bude vyhledávat pozornost a méně se zajímat o druhé. Tudíž přestože obě osoby stejnoměrně vyhledávají sociální interakce, dělají to pro velmi odlišné důvody a velmi rozdílným působením na jejich sociální prostředí. Následné detailní prozkoumání těchto pěti globálních rysů vedlo k nejvyššímu a nejabstraktnějšímu stupni uspořádání osobnosti (Cattell, 1946, 1957, 1973). Na této úrovni je lidská osobnost rozdělena do dvou faktorů, faktor I zahrnuje lidské aktivity vedené směrem ven ke světu a faktor II představuje interní typy procesů a událostí. Faktor I zahrnuje extraverci ve smyslu pohybu směřujícímu k sociálnímu střetávání a společenství a stejně tak zahrnuje i nezávislost představující dominanci nad sociálním a nesociálním okolím. Druhý faktor, faktor II, v sobě nese buď dimenzi instinktivní impulzivity, nebo sebekázně (sebekontroly či svědomitosti; Cattell & Mead, citováno dle Boyle, Matthews & Saklofske, 2008). Dle Cattella (1946) je dominance souhrn těchto charakteristik osobnosti: asertivní, agresivní, důrazný, kompetitivní, panovačný a tvrdohlavý. Dominantní jedinec v těchto charakteristikách vykazuje vysoké skóry. Málo dominantní jedinec je naopak charakterizován nesmělostí, je spolupracující a snaží se vyhnout konfliktům.

Kromě Cattellova 16 faktorového modelu existují i další nástroje, pomocí kterých se dá měřit dominance coby osobnostní rys. Patří mezi ně například dotazník psychologa Jacksona (1965) - Personality Research Form (PRF), který obsahuje 22 škál, z nichž jedna slouží k měření dominance. Jedinci vyznačující se vysokým skórem na této škále jsou rozhodní, panovační, autoritativní a typičtí svou snahou ovlivňovat ostatní.

Další alternativou, která obsahuje škálu dominance, je International Personality Item Pool tzv. IPIP (Goldberg, 1999). Dotazník obsahuje 11 otázek zjišťujících například, zda se jedinec snaží být úspěšnější a lepší než ostatní, zda na ostatní vyvíjí tlak, apod. Velkou výhodou tohoto dotazníku je jeho volná dostupnost.

Také osobní inventář NEO-PI-R (Costa & McCrae, citováno dle Boyle, Matthews

& Saklofske, 2008) sloužící k měření faktorů velké pětky obsahuje subškálu asertivity, na základě které je možné usuzovat dominanci jedince. Tato subškála asertivity spadá pod škálu extraverze a je popisována jako sociální převaha a energičnost projevu. Jedná se o vlastnosti, které lze nalézt u dominantního jedince.

Další významné teorie zabývající se dominancí jakožto osobnostním rysem jsou založeny na hladině testosteronu v těle, která se u obou pohlaví projevuje například skrze přítomnost maskulinních rysů (Cobey et al., 2015; Josephs et al., 2003; Roney et al., 2006). Testosteron, steroidní hormon ze skupiny androgenů, zodpovídá za vývoj mužských sekundárních pohlavních znaků a jeho přítomnost a hladina v těle ovlivňuje některé rysy jako je agresivita, asertivita či soutěživost. To jsou mimo jiné rysy, které se často vyskytují u dominantních jedinců (Barfield, Busch, Wallen, 1972). Existují dva modely vztahu mezi hladinou testosteronu a jejím vlivem na chování (Mazur a Booth, 1998). Tzv. bazální model testosteronu a dynamický reciproční model.

První model, bazální, je založený na tom, že výchozí hladina testosteronu v klidovém stavu představuje stálou charakteristiku ovlivňující chování jedince (Booth & Dabbs, 1993). Výhoda tohoto modelu spočívá v možnosti předpovědět chování z jednoho měření hladiny testosteronu. Podle něj muži s vyšší hladinou tohoto hormonu mívají sklony k dominantnímu a antisociálnímu chování, které narušuje funkci rodiny a případně vede až k rozvodu (Mazur & Booth, 1998). Výsledky menšího výzkumu 37 mužů ve středním věku naznačily, že nízká hladina testosteronu významně souvisí se zvýšenou kvalitou manželských a rodičovských vztahů. Vyplývá z něj tak, že hladina testosteronu negativně korelovala s partnerskou spokojeností mužů (Julian & McKenry, 1989). Z analýzy většího souboru dat 4 462 bývalých vojáků (ve věku 30 až 40 let) vyšlo rovněž najevo, že u mužů s vyšší hladinou testosteronu je menší pravděpodobnost, že se budou ženit a větší pravděpodobnost rozvodu (Booth & Dabbs, 1993).

Dynamický reciproční model je založený na vzájemném ovlivňování hladiny testosteronu a dominance. Vyšší hladina testosteronu podněcuje u jedince dominantní, soutěživé chování a zároveň dominantní chování zvyšuje hladinu testosteronu v těle jedince. Na základě tohoto názoru tedy může dojít ke zvýšení hladiny testosteronu již například při výzvě, což představuje určitou přípravu na soutěživé chování o status (Mazur a Booth, 1998). Jedinec je vysokou či zvyšující se hladinou tohoto androgenu povzbuzován k dominantnímu chování a zároveň i změny dominantního nebo změny sociálního statusu vedou ke změně hladiny testosteronu (Rose, 1975).

Výzkumy zaměřené na testování hladiny testosteronu například ukazují, že orientace žen na kariérní růst u nich může indikovat více maskulinní charakter, který se projevuje větší nezávislostí a asertivitou. U studentek a manažerek lze naměřit vyšší bazální hladinu² testosteronu než u žen v domácnosti nebo u úřednic (Purifoy & Koopmans, 1979). Mazur a Michalek (1995) zase zkoumali hladinu testosteronu u 2 100 amerických veteránů po dobu 12 let, přičemž měření probíhala každé 3 roky. Prokázalo se, že hladina testosteronu u těchto mužů zůstala po celou dobu konzistentní s výjimkou těch, u nichž došlo ke změně sociálního statusu, a například se rozvedli či oženili. U mužů, kteří se rozvedli, byla naměřena zhruba dvakrát vyšší hladina testosteronu než dříve, a to zejména těsně před a po rozvodu. S odstupem času se opět snižovala. Zatímco u mužů, kteří se oženili, hladina hormonu klesala a mezi stabilně ženatými muži nabývala nízkých hodnot. Z čehož vyplývá, že testosteron je vysoce závislý na změnách týkajících se manželství. Jeho hladina se s uzavřením manželství snižuje a naopak se zvyšuje s rozvodem (Mazur & Michalek, citováno dle Mazur & Booth, 1998). Grantová a France (2001) pomocí dotazníku měřili míru dominance u 52 mladých žen. V dotazníku ženy na sedmibodové škále hodnotily své vlastnosti a výsledky byly poté srovnávány s jejich hladinou testosteronu, která byla stanovena z 5 ml jejich krve. Na základě tohoto měření zjistili, že vyšší skóry dominance pozitivně korelovaly s vyšší hladinou testosteronu.

Koncept dominance jako osobnostního rysu bývá také zkoumán na základě časové konzistence dominance v průběhu určitého období. Savin-Williams (1975) pozoroval po dobu pěti týdnů skupinu třináctiletých chlapců na letním táboře. Vysledoval, že během prvních tří dnů si chlapci vytvořili hierarchii dominance, která po celou dobu letního tábora (oněch pět týdnů) zůstala stabilní. Postavení chlapců v této hierarchii záviselo na jejich atletických dovednostech a schopnosti vést ostatní. Míra dominance chlapce navíc nesouvisela s fyzickou vyspělostí, popularitou, ani celkovou plochou povrchu těla. S podobnými výsledky přišli La Feniere a Charlesworth (1983), kteří zkoumali sociální chování předškolních dětí. Sledovali zejména rozdělování dětí do skupin a jejich projevy dominance. Učitelé dětí vyplnili dotazníky jejich míry osobnostní dominance. Během prvních dní školního roku se děti rozdělily do jednotlivých skupin a jejich sociální chování zůstalo po zbytek celého školního roku stabilní. Bylo vysledováno pouze zvyšování verbální asertivity. Vzhledem k chápání osobnostního rysu jakožto jisté predispozice k určitému chování konzistentnímu v čase tyto výzkumy podporují pojetí dominance jakožto

² základní, výchozí hladina (Slovník cizích slov pro nové století, 2007)

osobnostního rysu. V obou případech došlo k posouzení dominance jednotlivců a následnému vytvoření hierarchie dominance, která nadále zůstala stabilní.

Z teorií dominance založených na hladině testosteronu v těle, je patrné, že osobnostní rys dominance se promítá do ostatních oblastí života, například do pracovní oblasti jedince. Příkladem mohou být výše zmíněné manažerky a studentky. Dá se tudíž říci, že ženy více ambiciózní, které pravděpodobně shledávají větší uspokojení v dosažení pracovního úspěchu, jsou v průměru dominantnější a zároveň soutěživá atmosféra, stereotypně chápána jako "maskulinní", je činí více dominantními než ty ženy, které se pohybují v prostředí méně kompetitivním. Dominantnější ženy budou tedy spíše vyhledávat a pokoušet se o pracovní pozice vyznačující se větší dominancí, tzn. mocí, vlivem, větším počtem podřízených. Jedinci, kteří zauímají vyšší pozice v hierarchickém žebříčku ve společnosti, jsou považováni za více dominantní a jejich postavení je relativně stabilní (Liska, 1988). Tím osobnostní rys dominance může ovlivňovat další typ dominance, například dominanci získanou v rámci určité skupiny, a je tedy možné mezi nimi předpokládat jistou koherenci.

A. H. Maslow (1942) v jednom z prováděných výzkumů zkoumajících sebevědomí žen rozdělil ženy do tří skupin: na ženy s nízkou, střední a vysokou dominancí. Na základě tohoto rozdělení popisoval pro každou z těchto skupin ideální typ muže, milování a manželství. Ženy s vysokým pocitem dominance v tomto výzkumu preferovaly muže sebevědomé, vysoce maskulinní, dá se říci, že i muže docela agresivní, ze kterých vyzařovala síla a energičnost osobnosti. V neposlední řadě tyto ženy hledaly dobrého milence, který se i v sexuálních aktivitách projevoval dominantně. Ženy se středním a nízkým pocitem dominance preferovaly vlastnosti jako dobrosrdečnost, něhu, ohleduplnost, věrnost a upřímnost. Muži atraktivní pro ženy s vyšším pocitem dominance u takovýchto žen vyvolávali strach a odrazovali je. Rovněž se ukázala jasná koherence mezi osobnostním rysem dominance a dominancí sexuální. Na základě tohoto osobnostního rysu výzkumníci přibližně a předběžně určili, jaký typ muže bude žena vyhledávat a jakému milování bude dávat přednost. A naopak, na základě preferencí sexuálních partnerů u žen mohli předpokládat její chování v dalších oblastech života.

Tato souvislost mezi osobnostní a sexuální dominancí ovšem neplatila u všech jedinců. Dr. Wertheimer přišel se zajímavým názorem, že jakákoli diskuze o dominanci musí být diskuzí nesebejistých lidí, tzn. lidí "*lehce nemocných*" (citováno dle Maslowa, 1942; str. 269). Maslow (1942) tuto myšlenku na základě získaných dat podporuje (viz

kapitola sexuální dominance). Studie opatrně vybraných, psychicky sebejistých jedinců jasně naznačují, že jejich sexuální život je pouze velmi málo určován pocitem dominance. U těchto lidí představuje pocit dominance nesprávný pojem, jelikož vysoké sebevědomí u sebejistých jedinců vede spíše k síle a ke spolupráci než k hledání moci a soutěžení. Zatímco vysoké sebevědomí (pocit dominance) u nesebejistých jedinců má za následek snahu o získání moci nad ostatními lidmi a hledání sebe sama.

2.2 Vnitroskupinová dominance

Mnoho druhů primátů žije ve skupinách, což s sebou přináší mnohé výhody stejně jako jisté nevýhody. Mezi výhody patří například ochrana členů skupiny před predátory. Nevýhodou je naopak zvýšená soutěživost mezi členy skupiny (Cheney & Seyfarth, 2008). Vnitroskupinovou dominanci lze nejlépe pojmut pomocí definice sociální hierarchie, která říká, že společenský žebříček skupiny se vyznačuje vztahy nadřízenosti a podřízenosti, přičemž u zvířat je udržována předností při krmení a souboji jak ritualizovanými, tak skutečnými, a u lidí pomocí rituálů jako jsou pozdravy, postoje a pravidla společenského chování (Hartl & Hartlová, 2010). V rámci vnitroskupinové dominance je třeba uvažovat o více faktorech ovlivňující dominanci. Jednoznačně se na dominanci jedince ve skupině podílí jeho osobnostní vlastnosti, status a dále také jeho vlastnosti a schopnosti časem získané a osvojené jako vzdělání a další kvalifikace. Velmi důležitou roli hrají jedincovy sociální dovednosti, které zvyšují jeho šanci na přijetí mezi vrstevníky a navození přátelských vztahů. Sociálně schopný jedinec vlastní schopnost komunikace, přiměřeně reaguje v nových situacích, rozumí vlastním pocitům a umí je ovládat, chápe emoce a reakce druhých, adaptuje se na nové prostředí a má objektivní vlastní sebepojetí (Ladd, 1999).

Rudolf Kohoutek ve svém článku *Sociální skupiny a pozice a role člověka (2009)* definuje společenskou skupinu jako *"celek dvou nebo více osob, které jsou ve vzájemných, více či méně vymezených a soudržných, formálních nebo neformálních vztazích a interakcích, má vlastní systém pojmů, hodnot, cílů a norem, regulujících chování jednotlivých členů. Příkladem skupiny je rodina, školní třída, zájmový kroužek, pracovní skupina, politická strana, národ. Vyšší úroveň skupiny tvoří tým. Charakterizuje ho: otevřená a kvalitní komunikace, akceptace rolí a pozic, týmové cíle a hodnoty, spokojenost s týmem, konformita, stabilita, skupinová koheze"* (str. 1).

Ve své práci popisuje také skupinové role. Vzhledem k tomu, že každý člověk se de

facto hned po narození stává členem nějaké skupiny (minimálně rodiny), získává také určité skupinové role. Tyto role představují "*určitý způsob chování a vystupování dané osobnosti očekávaný v určité sociální pozici*" (Kohoutek, 2009, str. 3). Ve vztazích a stejně tak ve všech skupinách, ať už jsou rozlišovány z jakéhokoli hlediska, jedinci vystupují v určitých rolích různého charakteru - role "*dlouhodobé nebo krátkodobé, aktivní nebo pasivní, otevřené nebo skryté, hlavní nebo vedlejší, uvědomované nebo neuvědomované, tradiční nebo novátorské, reálné nebo jen představované*" (Kohoutek, 2009, str. 3). Každý jedinec hraje v podstatě tři druhy rolí: základní, profesní a volnočasovou. Přičemž role základní jsou dány pohlavím a věkem, profesní kvalifikací a volnočasové představují role rekreační a politické. Když jedinec "hraje" nějakou roli, chová se tak, jak si myslí, že se od něj očekává, jak se v příslušné roli chovat má. Z jistého hlediska se dá říci, že každá role má jistou "úroveň" dominance. Například v rodině by měl být nejstarší muž nejvíce dominantní, neboť mu to je připisováno danou základní rolí, při nejmenším se to od dané role stereotypně očekává. Tímto způsobem skupinové role mohou ovlivňovat chování jednotlivců. To, zda se jedinec projeví dominantně, či naopak submisivně, však také do značné míry záleží na jeho chápání dané role.

Dalším důležitým aspektem, jenž ovlivňuje chování jedince ve skupině, je jeho pozice ve skupině, která s rolí velmi úzce souvisí. Dalo by se říci, že role určuje postavení daného jedince. Kohoutek (2009) pozici definuje jako "*souhrn práv, prestiže a povinností, které skupina jednotlivci určila*" (str. 3). Jedinec jakožto součást určité sociální skupiny postupem času přijímá pravidla, cíle a hodnoty dané skupiny, což se často odráží na jeho osobnosti a pomáhá utvářet ji a tzv. individuální vzorec chování ve společnosti. Od pozice a stejně tak od role se odvíjí očekávání, jak se jedinec v daném postavení bude chovat a projevovat. Uspořádání více pozic ve skupině tak utváří jistý systém, který má určitý řád, pomocí kterého daná skupina funguje. Jako příklad může opět posloužit již zmiňovaná role otce, od jehož pozice se očekává zabezpečení existence rodiny. Podobně tak role matky, od jejíž pozice se očekává např. zaopatření chodu domácnosti.

Jedna z technik, která se používá ke zjišťování vzájemné percepce členů skupiny, se nazývá sociometrie. V rámci sociometrického měření každý člen vybírá toho, koho by např. označil za přítele, vůdce nebo preferovaného partnera při určité činnosti, a na základě získaných odpovědí se poté sestavuje sociogram (Hayesová, 2013). Sociogram představuje jeden z nástrojů umožňující zkoumání fungování skupiny a zjišťování pozic ve skupině.

Za další stupeň postavení ve skupině se dá považovat status. Status představuje

trvalejší postavení, které jedinec získává na základě svých vlastností v sociální skupině či v sociálním systému (Kohoutek, 2009). Status ukazuje pozici získanou v hierarchii společenské prestiže. Avšak taktéž existuje i status vrozený - muž/žena a status věkový. Což jsou aspekty, které stejně tak ovlivňují dominanci jedince ve skupině. Například čistě na základě věkového statusu je možné předpokládat, že mladý člen skupiny bude mít pravděpodobně menší váhu slova než věkově starší člen skupiny. Na druhou stranu je nutné zohlednit také status získaný jako například vzdělání a jinou odbornou kvalifikaci. V takovém případě může ve skupině dominovat i jedinec věkově mladší, pakliže disponuje vyšším vzděláním než jedinec věkově starší (Hartl & Hartlová, 2010).

Zajímavý je též poznatek, že skupiny, ve kterých je hierarchie postavení stabilní, jsou efektivnější než skupiny, kde tomu tak není (Kohoutek, 2009). V pracovní skupině je proto dobré ve vztahu vedoucího k podřízeným stanovit stabilní hierarchii, hierarchii pevnou. Ušetří se tím energie podřízených, která by byla investovaná do soupeření a snahy o získání postavení kolegy. Zároveň je třeba si plně uvědomit, že formální udělené stabilní postavení se nemusí vždy shodovat s neformálním získaným postavením. Kohoutek (2009) tvrdí, že každý, kdo zaujímá ve skupině určité místo, se musí snažit o shodu mezi formální a neformální složkou svého postavení. To by tudíž znamenalo, že člověk, který pracuje na vedoucí pozici v práci, by se měl snažit mít také "vedoucí místo" mezi svými přáteli a být dominantní i v jiných skupinách a vztazích. Konformní průměrný člověk se chová tak, aby dosáhl schválení svého chování členy skupiny, u kterých předpokládá velkou moc. Podřizuje tedy své chování členům dominantním.

Jednu z kapitol patřící do psychologie skupiny představuje také vůdcovství. Výzkumů zabývajících se otázkou vůdcovství a tím, co dělá z lidí dobré vůdce a jak nejlépe vést ostatní, existuje mnoho. Weber (1921) definoval tři zdroje vůdcovské autority, mluví o autoritě racionální, tradiční a charizmatické. Racionální autorita vyplývá z přesvědčení, že vůdce je reprezentantem legitimních norem a zákonů. Autorita tradiční pramení z víry v důležitost role tradice a kontinuity. Charizmatická autorita pro změnu vychází z povahy a osobnosti vůdce.

V roce 1955 Bales & Slater publikovali výsledky z pozorování malých skupin, z nichž vyplývalo, že lidé nejvíce přispívající do skupinové diskuze se buď soustředí hlavně na úkol, nebo se zaměřují především na dobré interpersonální vztahy. Na základě tohoto zjištění Bales (1970) identifikoval dva typy vůdců, které lze nalézt ve většině skupin: specialista na úkoly a specialista na sociální emoce. Tito lidé se budou ve skupině

projevovat dominantněji a budou zasahovat do jejího chodu. Ať už se jedná o první případ vedoucího, který má zájem o to, aby skupina dosáhla svých cílů, proto ji vede a snaží se k nim jednotlivé členy popostrčit, nebo o specialistu na sociální emoce, který udržuje uvnitř skupiny společenské vztahy a zároveň motivuje členy. Dominance jedince ve skupině z hlediska úkolu se může ovšem měnit, jelikož jiní odborníci se domnívají, že skupina si volí vůdce vhodného pouze pro aktuální úkol (Firestone, Lichtman, Colamosca, 1975). To znamená, že skupina může mít v různé době různé vůdce a dominance jedince ve skupině se tudíž může také v čase měnit v závislosti na úkolu. Každopádně existuje pět charakteristik úspěšného vůdce skupiny (Krech, Crutchfield, Ballachey, 1962).

Takový vůdce musí:

- být vnímán jako součást skupiny
- mít vlastnosti a názory shodné s těmi dané skupiny
- být pro členy skupiny modelem
- být vnímán jako někdo, kdo pomáhá dosáhnout cílů skupiny
- skupinu navenek pozitivně reprezentovat.

Z evolučního hlediska život ve společnosti dalších jedinců vede k vyvinutí specifických kognitivních a behaviorálních schopností, jako je například sociální inteligence. Ta pomáhá jedinci maximalizovat jeho přístup ke zdrojům a zároveň minimalizovat náklady spojené s otevřenými boji (Cummins, 2005). Geoff Parker (1974) přišel s konceptem RHP (Resource Holding Potential), který říká, že potenciál jedince k držení zdrojů ovlivňuje jeho pozici v hierarchii. Tento koncept měl oddělit schopnost boje od motivace k setrvání v boji. Původně se jednalo o Resource Holding Power, ale pozdější důraz na potenciál slouží k připomenutí, že jedinec s větším RHP ne vždy vyhraje. A to proto, že když jedinec nemá bojem moc co získat, může být méně motivovaný k boji celkově či k jeho dokončení. Proto Parker (1974) považuje RHP za měřítko absolutní schopnosti vyhrát souboj se soupeřem. Na základě RHP přichází Gilbert (1990) s konceptem SAHP - Social Attention Holding Power. Podle autora mezi sebou lidé soupeří, aby byli ostatními obsluhováni a oceňováni. SAHP představuje tzv. potenciál upoutání sociální pozornosti. Jedinci s vysokým SAHP mají schopnost vyvolat u ostatních členů skupiny pozitivní pozornost a sociální odměnu ve formě souhlasu, uznání, přijetí, respektu, obdivu nebo touhy (Gilbert, 1989). Dále Gilbert (1992) poukázal na to, že v lidských sociálních interakcích dochází k menšímu nátlaku pomocí agrese a síly a o to důležitější roli hraje vytváření kvalitních koalic.

Schopnost vytváření koalic je také jednou částí z dotazníku RSPQ (Rank Style With Peers Questionnaire; Zuroff, Fournier, Patall, Leybman, 2009), který slouží ke zjištění, jakých interakcí lidé používají, aby si udrželi či zlepšili sociální postavení u vrstevníků. Na základě výsledků tohoto dotazníku lze zhodnotit, zda se u jedince vyskytují tendence k dominantnímu chování ve skupině. Skládá se ze 3 subškál: *Tendence k dominantnímu vůdcovství (Dominant Leadership, dále jen DL)*, *Tendence k budování koalic (Coalition-Building, dále jen CB)*, *Tendence k bezohlednému prosazování (RuthlessSelf-Advancement, dále jen RSA)*. Získání vysokého skóru v první subškále, DL, naznačuje tendence k převzetí vůdcovské role a to dominantním, asertivním a sebe propagujícím způsobem. Jedinec s takovou tendencí bude pravděpodobně ve skupině uplatňovat dominanci a nejspíš nebude spojován se schopností uklidnění situace, únikem či vyhýbání se konfliktům. Druhá subškála, CB, určuje jedincovy dispozice k péči o koalici za pomoci konzultací s ostatními členy, během kterých zjišťuje jejich názory a návrhy, a dále pomocí hledání kompromisů v případě nesrovnalostí. Poslední subškála, RSA, pak představuje dispozice jedince k dosažení svých zájmů, a to všemi dostupnými prostředky včetně oklamání okolí, nelояlnosti a přizpůsobování si pravidel vlastním potřebám (Zuroff, Fournier, Patall, Leybman, 2009).

Další aspekty pomáhající jedinci získat vyšší pozici v hierarchii jsou například fyzické charakteristiky (výška, muskulatura) a určité kognitivní funkce (paměť, schopnost regulovat své emoce, schopnost vyjadřování). Vliv fyzických charakteristik zkoumali např. Undurraga et al. (2012), kteří poukázali na fakt, že vysocí jedinci jsou v industriálních zemích vnímáni jakožto jedinci silnější, dominantnější a je jim připisován vyšší socioekonomický status. Cummins (2005) naproti tomu zdůrazňuje mezi faktory ovlivňujícími postavení v hierarchii význam kognitivních funkcí, které jsou nutné, aby jedinec chápal pravidla dané sociální skupiny a jejich dodržování, uměl předvídat a ovlivňovat chování ostatních a vytvářel silné aliance založené na reciprocitě.

2.3 Partnerská dominance a moc

V úvodu této práce (viz kapitola 1.6. Termíny často zaměňující se s termínem dominance) byl zmíněn i termín moc. Bylo zde uvedeno, že moc a dominance představují dva rozlišné termíny. Dominance je považována za behaviorální projev moci. Přičemž bylo řečeno, že moc se nemusí projevovat a člověk může být mocný sám o sobě, bez potřeby druhé osoby. Zatímco dominance se vždy projevuje. V případě partnerské dominance a partnerské moci můžeme uvažovat téměř o synonymech, jelikož tato moc se projevuje

vždy v kontextu dvou jedinců, tedy mluvíme zde o dyadickém významu, což je případ dominance (Dunbar & Burgoon, 2005). Tudíž partnerská moc se často projevuje skrze partnerskou dominanci, a proto je v této kapitole nutné se zaměřit na oba tyto termíny, partnerskou moc a dominanci. Oba termíny v průběhu kapitoly budou v kontextu partnerství ještě upřesněny.

Moc je mnoha odborníky chápána jako základní konstrukt pro studování lidských vztahů (Burgoon & Hale, 1984; Jacobson, 1986; Olson & Cromwell, 1975). Obecně ji většina z nich chápe především jako schopnost ovlivnit chování druhé osoby (Bachrach&Lawler, 1981; Berger, 1994; Burgoon, Johnson, & Koch, 1998; Foa & Foa, 1974; French & Raven, 1959; Gray-Little & Burks, 1983).

Molm (1994) zdůrazňuje roli moci v rodinách, neboť jedinci v nich pro dosažení svých cílů často závisí jeden na druhém a tato závislost vytváří moc. Ačkoliv je moc ve vztazích důležitá celkově, obzvlášť významnou se stává v případě, kdy se cíle jedinců dostávají do konfliktu. Rollins&Bahr (1976) i Dunbar (2004) zdůrazňovali fakt, že v momentě konfliktu hraje moc hlavní roli. Rollins&Bahr (1976) chápali moc jako charakteristiku sociální interakce mezi dvěma nebo více osobami a ne čistě coby atribut jedince. Zastávali názor, že *"jestli má osoba A moc, může způsobit buď 1) změnu chování u osoby B, nebo 2) změnu v pravděpodobnosti, že se osoba B bude chovat určitým způsobem"* (Rogers 1974; citováno dle Rollins&Bahr, 1976). Tito autoři představili také teorii moci v manželských vztazích, v rámci které zdůraznili pět klíčových konceptů, mezi něž patří snaha o kontrolu, kontrola, autorita, zdroje, moc. Na základě toho, kterými z těchto konceptů jedinec disponuje, v jakém kontextu a jak s nimi pracuje, lze odvodit, zda se jedná o partnera dominantního, který má moc nad druhým partnerem. Autoři ovšem zdůrazňují, že o moci a ne o pouhé relativní představě moci jednoho partnera je možné mluvit pouze tehdy, existuje-li konflikt mezi cíli manželů. Tzn. že moc a kontrola se stávají relevantními konstrukty jen v případě, kdy se partneři neshodují v cílech a dostávají se v nich do konfliktu.

Dunbar zmiňovanou teorii moci v manželských vztazích rozpracovala a přišla s dyadickou teorií moci. "Moc je nedílnou součástí každého vztahu, zejména blízkých rodinných vztahů, jelikož určuje, jak se partneři k sobě navzájem vztahují a jak dělají rozhodnutí" (Dunbar, 2004, str. 235). Vzhledem k dobré uplatnitelnosti teorie moci v manželských vztazích i na další dyády v rámci rodiny (např. rodič-dítě, vztah mezi sourozenci, apod.) Dunbar tuto teorii rozšířila a nazvala ji dyadickou teorií moci (dále jen

DPT - DyadicPowerTheory). V rámci první teorie (moci v manželství) zahrnují Rollins&Bahr (1976) další související koncepty, které v moci hrají důležitou roli. Mezi tyto koncepty patří vnímané zdroje, legitimní autorita a snaha o kontrolu vyvíjenou každým z partnerů. Vnímání legitimní autority umožňující dělat rozhodnutí a přístup k různým prostředkům podle DPT zvyšuje jedincovo vnímání své vlastní moci v porovnání se svým partnerem. Toto vnímání vlastní moci zvyšuje následně pravděpodobnost použití dominantního chování ve snaze kontrolovat interakci. Větší snaha o kontrolu vede k většímu ovlivnění společného rozhodnutí. Přičemž se předpokládá, že u partnerů, kteří jsou si v moci relativně rovni, bude vnímání moci zvyšovat vztahové uspokojení.

Vícerozměrnou povahu moci je podle některých odborníků možné rozdělit do tří hlavních domén - a to na základy moci, procesy moci a výsledky moci (e.g., Glidden, 1986; Gray-Little&Burks, 1983). Mezi základy moci patří odměny či vědění vlastní rodinným příslušníkům, které představuje prostředky tvořící základ kontroly nad ostatními. V literatuře zabývající se konfliktem se často objevuje tzv. pět typů moci tvořících onen základ. French&Raven (1959) těchto pět základních typů moci identifikovali jako moc ocenění a moc donucovací představující právo jedince ocenit a potrestat, moc legitimní odvozenou od pozice vysokého statusu ve společnosti, moc referenční vyplývající z obdivu a potřeby soupeření s danou osobou a moc expertní založenou na vědomostech v potřebné oblasti. Další autoři těchto pět základů moci poté ještě rozšířili o moc informační (Raven, Centers, &Rodrigues, 1975) a také důvěryhodnost (Aguinis, Simonsen, &Pierce, 1998). Procesy moci, druhá doména, se týkají specifických strategií, které jedinci používají k projevení moci v konkrétních interakcích jako je například dělání rozhodnutí, řešení problémů a management konfliktu. Tyto strategie mohou zahrnovat určité dominantní chování jako oční kontakt, naklánění (leaning forward) (Dunbar&Burgoon, 2000), zkamenění (stonewalling), odchod (withdrawal) (Gottman, Levenson, Woodin, 2001) nebo nezapojení se do rozhovoru (non-negotiation) (Fitzpatrick&Winke, 1979). Výsledky moci představující třetí doménu se týkají následného vlivu na myšlenky a činy (Fitzpatrick&Winke, 1979). Všechny tyto tři hlavní domény jsou zahrnuty v dyadické teorii moci Dunbar (2004; 2008).

V kontrastu moci, která může být i latentní, se dominance vždy nezbytně manifestuje. Důležitý je přitom kontext a tzv. interakční schémata, v rámci kterých se prosazování kontroly jednoho aktéra potkává s podvolením aktéra druhého (Burgoon et al., 1998; Rogers-Millar&Millar, 1979). Někteří odborníci vidí dominanci jako rys osobnosti

individuálního temperamentu a situačních rysů, které vyžadují nebo podněcují dominantní chování (Aries, Gold, & Weigel, 1983; Burgoon & Dunbar, 2000). Burgoon a kol. (1998) dále definovali interpersonální dominanci z dyadického a interakčního hlediska a popisují ji jako specificky expresivní složku, která se vztahuje ke strategiím a představuje jeden soubor komunikativních aktů, skrze které se projevuje moc. Dyadická teorie moci říká, že moc je ve vztazích rozložena zejména na základě prostředků a autority umožňující dané prostředky použít. Moc je zde chápána ve vztahu k druhým, a proto tato teorie zahrnuje v interakci perspektivy obou jedinců, přičemž pokládá interakci samotnou do středu zájmu. Snaha o převzetí kontroly nad jakoukoli možnou interakcí představuje ohnisko této teorie, protože určuje výsledek procesu, který má dopad na rozdělení rolí ve vztahu a na jeho budoucnost. Pakliže jedinec v porovnání s partnerem disponuje určitými prostředky (příjem, vzdělání, status, apod.), uchyluje se k dominantnímu chování vyplývajícím z přístupu k daným prostředkům. Na základě toho, zda vnímá sám sebe v porovnání s partnerem jako mocnějšího, se snaží zaujmout ve vztahu dominantní pozici. Daří-li se mu to, má jeho slovo při rozhodování ve vztahu větší váhu (Dunbar, 2004; 2008). Dle Wanga (2007) je mocnější ten jedinec, který je více dominantní a snáze prosazuje svůj názor a svá přání. Pulerwitz a Gortmaker (2000) mocnějšího jedince ve vztahu specifikují jako toho, kdo dělá společná rozhodnutí, disponuje více zdroji a má pod kontrolou chování své i svého partnera. Avšak mocnější je podle nich také méně závislý na vztahu a uvědomuje si, že k současnému vztahu existují alternativy.

Jedním z aspektů, které ovlivňují dominanci a moc ve vztahu je pohlaví. Jak bylo zmíněno již výše, mužské pohlaví je obecně chápáno jako mocnější a více dominantní pohlaví. Přestože rovnocenné vztahy představují pro mladé lidi ideál, kterého by chtěli ve vztahu dosáhnout (Peplau, 1979), výzkumy ukazují, že muži mají obecně mocenskou výhodu nad ženami (Amaro, 1995; De Bruyn, 1992; Peplau & Campbell, 1989). Mocnější role mužského pohlaví může z pohledu evoluční psychologie pramenit z toho, že muži jsou ve společnosti chápáni jako ti, kteří by měli obstarávat obživu a další zdroje (v dnešních dnech především finanční zabezpečení). To znamená, že by měli disponovat prostředky, kterými rodinu zabezpečí. Právě přístup a disponibilita těmito zdroji jim ve vztahu dává mocnější a dominantnější postavení (Barrett, Dunbar, Lycett, 2001). Zdroje představují jednu ze složek moci (viz výše; Dunbar, 2004). Sprecher & Felmlee (1997) v rámci výzkumu se vzorkem 101 heterosexuálních párů zjistili, že v případě nerovnocenného vztahu jsou mocnější převážně muži, a to jak z pohledu mužů tak žen. Navíc se zde opět

také ukázalo, že za mocnějšího z partnerů byl považován ten, který byl na vztahu a na svém partnerovi méně závislý.

Ze starších výzkumů Maslowa (1942) dále vyplývá, že nejspokojenější manželství v naší společnosti (pokud oba manželé nepředstavují zcela sebejisté³ jedince) se zdají být ta, ve kterých je muž i žena přibližně stejné úrovně pocitu dominance, nebo ve kterých má muž v něčem vyšší pocit dominance než žena. V termínech statusu to znamená, že manželství s rovnocenným statusem (případně statusem "rozdělené dominance"), nebo manželem v dominantním statusu (ale jen do jisté míry) nejvíce vedou ke štěstí, spokojenosti. Pakliže je tomu jinak, například když žena má dominantní status nad svým mužem, vede to k obtížím a většinou k problémům v oblasti sociální i sexuální, mluvíme-li opět o případech nezahrnujících velmi sebejisté jedince. V několika manželstvích s mužem mnohem více dominantním než jeho žena se také ukázalo, že nebyla tak šťastná jako v případech manželství mocensky a v rámci dominance rovnocenných. Mezi takovými páry je tudíž možné očekávat větší výskyt rozvodů. Skupina dvaceti rozvedených žen, které podstoupily Maslowův test zkoumající skóre pocitu dominance, měly v průměru skóre signifikantně vyšší, než komparativní skupina vdaných žen. Všechny tyto případy (kromě jednoho) se na škále pocitu dominance pohybovaly uprostřed a výš. Ke stejným výsledkům dochází i Johnson & Terman (1935). Obraz rozvedených žen, který získali na základě testu osobnosti, je téměř naprosto shodný s tím, který popisuje ženu s vysokým pocitem dominance. Patří mezi ně například velká síla vůle, tolerance, asertivita, iniciativa, rozhodnost, spolehlivost, nezávislost a ambice. Rozvedené ženy byly zvyklejší vést činnosti, byly více nakloněné tomu být odlišné nebo nekonvenční, a když věděly, že mají pravdu, byly schopnější se někomu posmívat a někoho kritizovat. Byly méně poslušné a povolné, preferovaly pracovat samy pro sebe a zřídka kdy se červenaly. Obecně postrádaly element femininity, ale působily soběstačně a vzbuzovaly respekt a nestrannou toleranci.

Při rozhovorech párů o tématech převážně maskulinních (auta), femininních (šití) či genderově neutrálních (zahradničení), byli muži verbálně i neverbálně dominantní u témat maskulinních i genderově neutrálních a ženy pouze u témat femininních (Dovidio, 1988). Connell (1987) v teorii genderu a moci také upozorňuje na obecné chápání mužů jakožto mocnějšího pohlaví a na jejich kontrolu nad rozhodováním v mnoha oblastech, včetně oblasti sexuální. Tato mocenská nerovnováha má vliv na ženy a v empirických studiích se ukazuje, že nedostatek moci se projevuje ve stěžování snahy adolescentních žen o sexuální

³ viz kapitola Dominance jako osobnostní rys: Dr. Wertheimer a jeho názor na dominanci

abstinenční i o užití ochranných prostředků (Kelly & Morgan-Kidd, 2001).

Vzhledem k mocenské převaze mužů v heterosexuálních párech vyvstává otázka, jak je tomu s mocí a dominancí u párů homosexuálních. Touto otázkou se zabýval Sarantakos (1998), který zkoumal, jaké faktory ovlivňují mocenské rozložení v homosexuálních vztazích. Jeho výzkumný vzorek sestával z 82 homosexuálních párů. Jedinci odpovídali na otázky týkající se toho, čí názor převládá při neshodách, kdo má větší moc ve vztahu a rozhoduje o důležitých věcech apod. Závěrem bylo zjištěno, že 56% vztahů představovaly páry s vyrovnanou mocí a dominancí, ve 33% případů byl uveden jeden partner jakožto mocnější než druhý a u 11% párů byla otázka moci sporná. Když byl jeden z páru mocnější než ten druhý, souviselo to s jeho vyšším věkem, příjmem, atraktivitou či popularitou a někdy s genderovými rolami, přičemž maskulinní jedinci byli mocnější než jedinci femininní.

Jedním z nástrojů měřících dominanci v partnerských vztazích je dotazník J. Pulerwitz (2000) - Sexual Relationship Power Scale (dále jen SRPS), škála moci v partnerských vztazích. Původní návrh tohoto dotazníku obsahoval 40 položek, které zahrnovaly tyto oblasti: dominance v činění rozhodnutí, kontrola ve vztahu, ekonomické a emocionální zdroje, alternativy k současnému vztahu a závislost na vztahu. Následovalo šest skupinových diskuzí, například v centru pro plánování rodiny nebo v zdravotnických kurzech středních škol, v rámci kterých 56 žen dané položky posoudilo a upravilo, případně navrhlo nové. Vznikl tak dotazník sčítající 50 položek, který byl poté testován ve studii s 388 ženami (18-45 let) povětšinou latinsko-amerického původu. Podmínkou účasti na výzkumu bylo, že v době účasti ve výzkumu musí mít stálého sexuálního partnera. Předpokládalo se, že se moc zakládá na 4 oblastech: kontrola ve vztahu, emocionální zdroje, dominance v činění rozhodnutí a závislost na vztahu. Přičemž vnitřní reliabilitu daných faktorů zjišťovali pomocí Cronbachovy alfy⁴. Výsledky ukázaly, že emocionální zdroje a závislost na vztahu jsou faktory značně nereliabilní a naopak faktory reliabilní představovala kontrola ve vztahu a dominance v činění rozhodnutí. Na základě těchto zjištění konečná verze SRPS sestává ze dvou subškál - škály Kontrola ve vztahu a Dominance v činění rozhodnutí a sestává z celkem 23 položek. (Jelikož tento dotazník je jedním z dotazníků použitých v této práci, jeho detailní popis je uveden v empirické části

⁴ Statistická metoda zjišťující míru, úroveň, stupeň vnitřní konzistence (např. posuzovací škály) a její reliabilitu (spolehlivost).

práce, v kapitole 4.1.4. SRPS.)

Dalším z nástrojů, kterým lze měřit dominanci a moc v partnerských vztazích, je Wangova (2007) škála Relationship Power Scale tzv. RPS. RPS původně vznikla ke zmapování rozložení moci v heterosexuálních vztazích adolescentních žen, jelikož adolescence je pro většinu žen obdobím spojeným s prvotními sexuálními problémy. Ženy sexuálně aktivní se potýkají s problémy týkajícími se praktik bezpečného sexu a ženy sexuálně neaktivní se potýkají s problémy zachování sexuální abstinence i přes naléhání partnera. Rozložení moci ve vztahu v těchto případech hraje důležitou roli.

2.4 Sexuální dominance

Lidská sexualita představuje souhrn projevů lidského chování a citění zpravidla vyplývající z tělesných i psychických rozdílů mezi pohlavími. Přináší fyziologické uspokojení a psychickou slast (Hartl & Hartlová, 2010). Představuje nedílnou součást života jedince, zasahuje a ovlivňuje další důležité aspekty života, jako je partnerství či identita člověka. Sexuální uspokojení patří mezi fyziologické potřeby a nachází se v dolním, základním, pilíři pyramidy potřeb A. H. Maslowa (Kassin, 2012). V literatuře se často objevuje pojem sexuální identita, který představuje sexualitu daného jedince a jeho postoj k ní. Tento pojem často splývá s pojmem genderová identita, která představuje *"jednoznačné vnímání sebe samého jako muže, nebo ženy"* (Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus, Wagenaar, 2009, str. 805).

Jedním z prvních, kdo prováděl výzkumy běžného sexuálního chování, byl Alfred C. Kinsey. Chápal výzkum sexu jako vědeckou biologickou disciplínu, vytvořil se svými kolegy dotazník a přišel s novou formou sběru dat - s interview. Vytvořil 7 bodovou škálu, na základě které se hodnotí sexuální orientace jedince. Výsledky své práce následně vydal v dílech Sexual Behavior of Human Male/Female (1948,49). Dalším velkým průlomem v oblasti lidské sexuality bylo jedno z prvních výzkumných pozorování sexu v laboratoři Williama Masterse a Virginie Johnsonové. Zkoumali fyziologii pohlavního styku, orgasmu a oplodnění. Sledovali fyziologické reakce během sexuálního chování a popsali 4 fáze fyziologických změn během orgasmu. Další zlom nastal s příchodem hormonální antikoncepce v roce 1960, s nímž došlo k revoluci v ženské sexualitě. Přístup k sexualitě a její vnímání se u žen po objevení antikoncepce začal měnit (Weiss et al., 2010). V dnešní době je normou provedení velkého výzkumu sexuality v dané zemi vždy jednou za pár let. Například v České Republice ho pravidelně co pět let provádí předseda Sexuologické

společnosti České lékařské společnosti Jaroslav Zvěřina. Obecně řečeno výsledky studií poukazují především na rozdílné vnímání sexuality u mužů a žen, samozřejmě také na rozdíly mezi jedinci stejného pohlaví a na kulturní odlišnosti v rámci uchopení sexuality. Rozdíly jsou patrné v emotivitě, monogamii, reprodukčním vkladu a v neposlední řadě také v submisivitě a dominanci (Pastor, 2007).

Sexuální dominance spolu se submisivitou bývá často zaměňována či spojována se sadomasochismem, tudíž je velmi obtížné najít v literatuře popis samotného dominantního sexuálního chování. Dominance je nepopíratelně součástí sadomasochismu a hraje v něm důležitou roli (Pastor, 2007). Takovéto sexuální preference mohou explicitně představovat znak sexuální dominance. V tuto chvíli je důležité zdůraznit, že by se mělo jednat o sexuální preferenci a ne o "pouhé" zpestření sexuálního života. Termínem sexuální preference myslíme vrozenou a trvalou součást osobnosti jedince a ne přechodný experiment či zkušenost. Po vymezení tohoto termínu se sadomasochismus a BDSM začíná již více přibližovat sexuální dominanci, kterou zde zmiňujeme. Avšak je potřeba rozlišit zda jde o životní styl nebo o zálibu. V případě záliby se jedná o tzv. *vanilku*. V takovém případě BDSM představuje zpestření sexuálního života, není nezbytností a nemusí nutně vypovídat o dominanci jedince (Stiles & Clark, 2011). Pro člověka aktivně praktikujícího či přijímajícího BDSM představuje nezbytnost nebo hlavní způsob sexuálního uspokojení. Tzn., že je automatickou součástí jeho sexuální aktivity a praktikuje ho téměř neustále. Dominance zde patří mezi jeden ze základních pojmů a je obsažena v samotném akronymu BDSM: BD jako bondáž a disciplína, DS jako dominance a submisivita, SM jako sadismus a masochismus (Meeker, 2013). V rámci sadomasochistických praktik je vždy jeden z páru (či skupiny) explicitně dominantní. Lidé mající tyto preference často praktikují tzv. role play, v rámci rolí daný jedinec zastupuje roli dominantní, například pán a otrok, pán a služebná, učitel a žačka či majitel a zvíře (Weiss, 2011).

Sexuálně dominantní jedinec je v této bakalářské práci chápán jako jedinec sexuálně aktivní, který vyhledává sexuální interakce. Přebírá iniciativu a při sexuálním aktu hraje rozhodující roli, směřuje daný akt směrem, jakým chce, a který mu vyhovuje. Přirozeně svého partnera staví do pozice podřízené - submisivní. Sexuálně submisivní jedinec je naopak pasivní, nebo přenechává iniciativu na partnerovi. Obecně jsou muži ve srovnání s ženami považováni za více dominantní, kompetitivní a agresivní (Williams a Benett, 1975), což se projevuje i v sexuálním chování. Při heterosexuálním styku jsou ženské a mužské role jasně definované, prakticky neměnné a psychologicky i fyziologicky

většinou odpovídají genderu daného jedince (Carballo-Diéguez, 2004). Aktivní role v sexu tedy bývá spojována s maskulinitou, dominancí, mocí a kontrolou. Pasivní role naopak s femininitou, submisí, zranitelností a podřízeností (Paz, 1993, citováno podle Carballo-Diéguez, 2004).

Z obecného hlediska je možné pokládat muže za dominantnější ve vyhledávání sexuálních interakcí. Tradičně mají muži větší potřebu sexu a Clark & Hatfield (1989) předpokládají, že sex je pro muže důležitější než pro ženy. Dle kulturních stereotypů ženy určují limity sexuální aktivity. V letech 1978 a 1982 Russel Clark & Elaine Hatfield provedli experimenty, během kterých se vybraní jedinci mužského a ženského pohlaví průměrné atraktivity přiblížili k potenciálnímu partnerovi a položili mu jednu ze tří otázek: "Šel/šla bys se mnou večer ven?", "Půjdeš se mnou do mého bytu?" nebo "Šel/šla bys se mnou do postele?". Většina mužů byla ochotna přijmout sexuální nabídku, kterou jim žena navrhla. Ženy naopak odmítly. Ani jedna žena nesouhlasila se sexuálním návrhem. O důvodech tohoto markantního genderového rozdílu se vedlo mnoho diskuzí. Přestože existuje mnoho různých pohledů a názorů, autoři se shodli v souladu s kulturními stereotypy, že muži touží po pohlavním styku více než ženy a jsou to ženy, kdo udává hranice této aktivity (viz McCormick, 1979; Hatfield, 1982; Peplau, 1983). Neshodují se ale v tom, proč tomu tak je. Biologičtí deterministé tvrdili, že biologie je "osud" a zájmy o sexuální aktivity jsou primárně dány geny a hormony. V zájmu mužů i žen je mít co nejvíce možných žijících potomků. Ale muži a ženy se velmi liší v jednom bodě. Zatímco mužům stačí investovat malé množství energie a mohou mít téměř neomezený počet potomků, ženy naopak mohou mít a vychovat jen omezený počet dětí (Symons, 1979; Trivers, 1972). Na základě toho byly vysledovány také velké mezipohlavní sexuální rozdíly odrážející se v psychice mužů i žen: muži touží po rozmanitosti sexuálních partnerů, zatímco ženy ne; pro muže se jeví sexuálně atraktivní mládí; pro ženy politická a ekonomická moc (společenské postavení, finanční zabezpečení etc.), ovšem je nutné si uvědomit, že preference se liší v závislosti na tom, zda jedinec vyhledává krátkodobý, či dlouhodobý vztah (Buss, 1993); muži mají veškeré důvody k tomu aktivně usilovat o ženu (jsou geneticky naprogramováni k oplození co největšího množství žen), zatímco ženy z evolučního hlediska mají veškeré důvody k tomu být ostýchavé, přestože v dnešní době to již nutně neplatí. Na druhou stranu v dnešní době již sex není tabu (Haškovcová, 2002) a ženy i díky antikoncepci a dalším možnostem zabránění těhotenství mohou k sexu přistupovat jinak, než tomu bývalo.

Velmi zajímavý výzkum týkající se dominance a sexuality provedl A. H. Maslow (1942). Zabýval se v jednom ze svých výzkumů sebevědomím, neboli pocitem dominance a sexualitou u žen. Jedná se o jednu ze série studií zabývajících se široce komparativním výzkumem dominance, zde s dominancí branou jakožto sebevědomím u zvířat a lidí. V předběžných výzkumech s opicemi a lidoopy byla zjištěna pozoruhodně blízká spojitost mezi dominancí a sexualitou, a tak se Maslow (1942) přiklonil k považování sexuality jako určitého podsystému v celkové dominanci u těchto zvířat. A právě v rámci výzkumu sebevědomí (pocitu dominance) a sexuality u žen se snaží poukázat na to, že sexuální postoje a sexuální chování pravděpodobně mnohem více souvisí s funkcí osobnosti a sociálních a kulturních vztahů, než že by představovaly čistě biologické vlohy.

V rámci tohoto výzkumu si autoři definovali pocit dominance neboli sebevědomí, jako hodnocení sebe sama, hodnocení své vlastní osoby. De facto jako "*to, co o sobě jedinec řekne v intenzivním interview*". U jedince s vysokým pocitem dominance se empiricky projevovalo dobré sebevědomí, sebejistota, vysoké sebehodnocení, pocity obecné schopnosti nebo superiority. Takovýto jedinec byl málo stydlivý a projevovalo se u něj málo plachosti, neshybnosti nebo studu. Oproti tomu u jedince s nízkým pocitem dominance se projevoval nedostatek sebevědomí, sebejistoty a sebeúcty. Nacházely se u něj rozsáhlé pocity všeobecné a specifické podrázenosti, studu, neshybnosti, strachu a plachosti. Tito lidé se snadno cítili zostuzeni, často se červenali, byli všeobecně tišší a spíše neschopni normálních a jednoduchých otevřených sociálních vztahů a chování, které by je vedlo kupředu. U výsledků tohoto výzkumu byla zkoumána možná existence nějakých souvislostí mezi těmito různými rysy osobnosti s dominancí v další oblasti, oblasti sexuální dominance. Termín status dominance byl v tomto výzkumu chápán jako sociální vztah, neboli vyjádření sociální pozice s respektem k druhé osobě a vždy se k této osobě vztahuje. Tudíž se mezi nimi tento status objevuje pravidelně a je tam vždy, když dojde ke kontaktu s danou osobou. Z čehož následně vyplývá, že osoba, která má ve vztahu⁵ status dominance s respektem k druhé osobě, se cítí silnější, adekvátnější, nadřazená. Dominuje této osobě a to buď otevřeně chováním, nebo implicitně svým pocitem. Může se vnitřně cítit nadřazeně. Výsledkem toho je, že druhé osobě je přiřazován status podřizenosti, status submisivní. Co se týče dominantního chování, je třeba zde zdůraznit jeho odlišení od pocitu dominance. Pocit dominance se může považovat za jeden z determinantů dominantního chování. Tudíž pocit dominance vede k dominantnímu

⁵ Slovem vztah zde není myšleno vztah partnerský, ale vztah mezi dvěma a více osobami, jehož povaha může být různého charakteru.

chování a určuje ho. Dalšími determinanty dominantního chování je stejně tak status dominance, či kompenzační vztahy, specifická situace, kulturní tlak a to jak lokální, tak obecný. Jako příklady dominantního chování zde zmiňují výbušnou povahu či agresivní chování, trvání na právech jednoho, volné vyjadřování rozhořčení nebo nepřátelskost a volné argumentování. Metodou tohoto výzkumu byl intenzivní polo-psychiatrický rozhovor, využívali také Maslowův test pocitu dominance, neboli sebevědomí - Social Personality Inventory (SPI). Mezi studované proměnné toho výzkumu patřil pocit dominance (sebevědomí), sex drive, přístup k sexu neboli sexuální postoj, ne/přítomnost technického pannenství, promiskuita, ne/přítomnost masturbace od puberty a v neposlední řadě skóre dosažený v Maslowově SPI. Za limity v získaném vzorku osob považují především problém nalézt níže dominantní jedince. Pokračovat ve výzkumu byli schopni především jedinci se střední či vysokou dominancí, kterým nevadila otevřená komunikace. Zatímco u nízké dominance se jednalo především o studenty psychologie, kteří cítili jakousi povinnost se studie zúčastnit. Cílovou skupinu tvořily ženy do 28 let, ženy aktivně nepraktikující žádné náboženství, ženy svobodné. Tato skupina počítala okolo 70 žen, kontrolní skupina 139 žen. Kvalitativní výsledky tohoto výzkumu byly rozsáhlé. Jednoznačně můžeme říci, že kulturní a náboženské rozdíly a rozdíly v zázemí ovlivňují sexualitu žen. Když subjekty praktikovaly náboženskou víru, ať už se jednalo o jakékoli náboženství, měly větší sklony k tomu být panny, nemasturbovat a také se u nich objevovalo nižší bodové ohodnocení na škále sexuálního postoje. Zajímavé bylo zjištění, že se u židovských žen jako u skupiny objevoval ambivalentní postoj k sexu. Byly jím zároveň přitahovány a vystrašeny. Pohybovaly se vysoko na škále u pocitu dominance, a přesto se u nich vyskytovalo pannenství častěji, než u těch jedinců, kteří se výsledkově pohybovali na škále u pocitu dominance níže. Mezi další faktory ovlivňující sexualitu žen patří pravděpodobně i geografické rozdíly. Také bylo zjištěno, že určité druhy pokročilého vzdělání nebo vliv sofistikovaných rodičů zřejmě vstúpil dívkám volnější postoj k sexu, ale nezdá se, že by to výrazně ovlivňovalo aktuální sexuální chování. Na druhou stranu u subjektů vychovávaných prarodiči, přestože se jednalo o subjekty pohybující se vysoko na škále dominance, se objevoval více puritánský a antagonistický postoj k sexu než u jiných subjektů s podobnou hladinou dominance. Další z výsledků ukazují, že u žen s vysokým pocitem dominance je mnohem vyšší pravděpodobnost než u obecné populace, že se při šetření mezi nimi najdou ženy s aktivními homosexuálními epizodami v jejich minulosti, nebo s jinými vědomými tendencemi, touhami či zvláštnostmi. Pakliže je žena silně dominantní, existuje u ní větší pravděpodobnost homosexuality či minimálně

homosexuálních aktivit (Maslow, 1942).

Data vycházející z tohoto Maslowova výzkumu jasně naznačují možnou psychologickou a dokonce biologickou důležitost a význam sexuální pozice. Mnoho žen s výrazně vysokým pocitem dominance dosahuje enormního vzrušení, když se případně při sexuálním aktu dostanou do horní - top pozice. Toto chování je u žen s nízkým pocitem dominance naprosto nepředstavitelné. V párech, ve kterých má manželka dominantní status nad svým manželem, je žena nucena v jistém rozsahu nehledě na úroveň svého pocitu dominance zaujmout tuto pozici jakožto jedinou nebo nejlepší možnou pozici pro dosažení erotického potěšení. Podobná relevantní data nacházíme u opic. Důležité je především říci, že horní pozice má často hlubokou spojitost s dominancí a to jak pocitem tak i statusem, a dolní pozice se zdá být často spojena s pocitem a statusem podřazeným. Nicméně tato posledně jmenovaná spojitost je mnohem více ovlivňována jinými proměnnými a nejen sexuální pozicí. Například z dat nasbíraných v tomto výzkumu vychází, že u sebejistých žen, jejichž vysoké sebevědomí je typu ego-sebejistý, dolní pozice zvládají bez projevu submisivity nebo ty horní bez projevu dominance. Dá se říci, že sexuální akt pro ně není aktem dominance. Je také nutné podotknout, že náboženské dogma standardizovalo pro ženy spodní pozici jako normální. V souvislosti s tím, u párů, kde žena zaujímal dominantní status a horní sexuální pozici, to ženy prezentovaly tak, že se cítí nucené to udělat a cítí se při tom tak nějak, jako by nebyly normální. Téměř univerzální převaha ventro-ventrální sexuální pozice ve většině kultur světa nepřímou poukazuje na bližší, více přátelské a rovnocenné vztahy mezi pohlavími s oboustranným zapojením, než jak tomu je u zvířat (Maslow, 1942).

Význam sexuálního vrcholu má také možný psychologický význam. Stejně jako existuje psychologický význam sexuální pozice pravděpodobně existuje i psychologický význam orgasmu. Například u vysoce dominantních jedinců je hlavním cílem dosažení orgasmu u partnera (Maslow, 1942). Zdá se tedy, že takoví muži například nebudou spokojeni se ženami neschopnými orgasmu dosáhnout. Mohlo by se zdát, že orgasmus má taktéž psychologické hodnoty pro ženy. Žena jím říká, že se dotyčnému oddává, nebo dává, činí jí zranitelnou a v jistém rozsahu ji to staví do podřazeného statusu. Vyvolání orgasmu u ženy v muži vyvolává a podtrhuje jeho pocit dominance a také minimálně v ten moment mu dává status dominance. Zvláště pokud je tomu psychologicky nakloněna i sexuální pozice. Podobně Holland et al. (1994) ve svém článku zmiňovali, že pro dosažení "pravého sexu" je po ženách vyžadováno, aby také dosáhly orgasmu a demonstrovaly tak

moc muže.

Nejdůležitějším obecným závěrem výzkumu Maslowa (1942) je, že pro obě skupiny, ať už lidskou, či nižší (lidoopy, paviány, apod.), dominance představuje silnější neboli příbuznější determinant sexuálního chování než sex drive (Maslow, 1942). Celý tento výzkum naznačuje provázanost a souvislost dominance skrz různé úrovně. Pakliže je člověk dominantní v sexu, pravděpodobně bude možné u něj nalézt rysy dominance i v jeho chování, osobnosti. Tudíž by se dalo mluvit o určité koherenci, kterou zde nalézáme i v různých vazbách. Nejedná se však vždy o vztah, kdy dominantní žena představuje ženu dominantní i v sexu. V rámci tohoto výzkumu se dozvídáme, že ženy dominantní mají rády dominantní muže, kteří nad nimi disponují jistou superioritou. Dá se tedy říci, že chtějí být v sexu naopak v roli submisivnější. A co víc, je patrné, že čím níže klesáme po škále pocitu dominance, tím více se role dominance dostává do "roviny" a ženy středně dominantní již nepreferují muže dominantní, ale spíše muže se stejnou mírou pocitu dominance s nedominantními rysy projevujícími se v sexuálním aktu.

II EMPIRICKÁ ČÁST

3 Cíle práce

Cílem této práce je zjistit, zda a případně jak spolu roviny dominance vzájemně souvisejí, tedy zda jedinci s vysokou mírou osobnostní dominance budou vykazovat vysokou míru dominance uvnitř skupiny, v rámci partnerství a v sexu.

Hypotézy

1. Jedinec s vysokou mírou osobnostní dominance bude mít také vysokou míru vnitroskupinové dominance, partnerské dominance a dominance sexuální.
2. Jedinec s vysokou mírou dominance v partnerství bude vykazovat vysokou míru vnitroskupinové dominance.
3. Jedinec dominantní v partnerství bude dominantní i v sexu.
4. Jedinec sexuálně dominantní bude dominovat také ve skupině.

4 Soubor osob

Výzkumný vzorek sestával celkem ze 158 participantů, z toho 79 heterosexuálních mužů, 79 heterosexuálních žen.

Podmínkou účasti na výzkumu byla následující kritéria:

- 1) V současné době máte partnera/partnerku
- 2) Věk Vás a Vašeho partnera je mezi 18 – 60 lety
- 3) Výzkumu se zúčastní kromě Vás i Váš partner/Vaše partnerka

Samotný nábor respondentů probíhal několika způsoby. Nábor participantů prováděl výzkumný tým skrze náborové letáky (viz Příloha č. 1), které byly uveřejněné na sociálních sítích, letáky byly rovněž vyvěšeny na pražských vysokých školách a kolejích a za účelem získání hojnějšího zastoupení homosexuálních párů také některých pražských gay barech. Další participanty byli osloveni na základě jejich účasti v dřívějších výzkumech Univerzity Karlovy a jejich souhlasu a zájmu se v budoucnosti účastnit dalších výzkumů probíhajících na katedře Obecné antropologie FHS UK. Dále se nábor rozšiřoval pomocí metody sněhové koule (účastníci byli vyzváni ke sdílení a předání informací o výzkumu mezi své známé). Motivačním prvkem pro účast ve výzkumu byla finanční odměna 200 Kč

pro každý zúčastněný pár, jako kompenzace jejich času, což značně zjednodušilo jejich nábor.

5 Sběr dat

5.1 Procedura sběru dat

Samotný výzkum proběhl v rámci katedry Obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy (dále jen FHS UK), pod vedením Mgr. Kláry Bártové, Ph.D. Výzkum byl primárně zaměřen na výběr partnera, dynamiku partnerských vztahů a partnerskou spokojenost. Tomuto zaměření odpovídal i výběr respondentů. Data byla sbírána online skrze internetové rozhraní Qualtrics⁶, jehož licenci má FHS UK k dispozici. Pro komunikaci s respondenty byl založen výzkumný e-mail (vyzkum-partnerstvi@mail.fhs.cuni.cz). Po zkontaktování výzkumníků byl jednotlivým dobrovolníkům rozeslán e-mail s odkazem na online dotazník (viz Příloha č. 2), instrukcemi pro jeho vyplnění a rovněž individuálním kódem, pod kterým daný účastník během celého výzkumu vystupoval. Participanti byli ujištěni, že veškeré údaje jsou poskytovány anonymně, budou využity pouze pro výzkumné účely a nebudou poskytnuty třetím osobám.

Doba vyplňování dotazníku zabrala v průměru 40-50 minut. V případě potřeby mohli participanti vyplňování přerušit a po dobu 48 hodin od začátku vyplňování se k dotazníku vrátit. Na začátku dotazníku byl participant vyzván k potvrzení informovaného souhlasu (viz Příloha č. 3) a v případě nesouhlasu s podmínkami byl přesměrován na konec dotazníku a nemohl dále ve vyplňování pokračovat. V případě souhlasu a následného vyplnění dotazníku měli účastníci možnost na konci dotazníku výzkum komentovat. Pokud si přáli být informováni o výsledcích výzkumu, nebo měli zájem se v budoucnu účastnit dalších výzkumů na FHS UK, zanechali zde svoji emailovou adresu. Jakmile oba partneři dotazník vyplnili, byli zkontaktováni výzkumníkem a oproti podpisu jim byla předána daná finanční odměna (viz Příloha č. 4) ve výši 200 Kč. Finance získané na dotaci participantů byly použity z fondu Dotace pro vědu (Prvouk P20).

⁶ www.qualtrics.com

5.2 Použité dotazníky

Kompletní dotazník, použitý v rámci výzkumu partnerských vztahů obsahoval přibližně 162 otázek (či setů otázek; otázky se respondentům zpřístupňovaly v závislosti na pohlaví, délce vztahu atd., takže každý participant zodpovídal v průměru cca 155 otázek).

Vzhledem ke stanovenému cíli práce by postačoval dotazník podstatně kratší. Z množství dat získaných v rámci výzkumu byla proto využita pouze ta, která se týkají různých rovin dominance (viz Příloha č. 5). Analyzována byla proto data z následujících dotazníků, které byly zvoleny s ohledem na výsledky předchozích studií. Pořadí jednotlivých dotazníků je uvedeno tak, jak je participant vyplňovali.

- Dotazník socio-demografických údajů (nestandardizovaný)
- Interantional Personality Item Pool (IPIP, Goldberg et al., 2006)
- Rank Style With Peers Questionnaire (RSPQ, Zuroff a kol., 2010)
- The Sexual Relationship Power Scale (SRPS, Pulerwitz, 2000)
- Dotazník sexuální dominance (nestandardizovaný)

5.2.1 Dotazník socio-demografických údajů

V rámci tohoto nestandardizovaného dotazníku, participant nejprve udali jejich unikátní “anonymizační” kód. A následně odpovídali na otázky týkající se:

- Jejich pohlaví
- Sexuální orientace
- Věku
- Délky trvání partnerského vztahu
- Nejvyššího dosaženého vzdělání
- Zaměstnání
- Velikosti bydliště

Svou sexuální orientaci hodnotili participant prostřednictvím Kinseyho škály sexuální orientace tj. na otázku „*Považujete se za osobu: (označte prosím jednu z možností):*“ *“ vybírali z možností:*

1- Výhradně heterosexuální, 2 - Převážně heterosexuální, 3 - Spíše heterosexuální, 4 - Bisexuální, 5 - Spíše homosexuální, 6 - Převážně homosexuální, 7 - Výhradně homosexuální.

5.2.2 International Personality Item Pool (IPIP)

Autorem tohoto dotazníku je Goldberg et al. (2006) a slouží ke zjištění míry osobnostní dominance jedince. Sestává z 11 výroků typu "*Snažím se být úspěšnější než ostatní*", "*Nerozpakuji se opravovat ostatní*" a "*Snažím se, aby ostatní dělali to, co chci já*", apod. Deset z těchto výroků je vyhodnocováno pozitivně a jeden záporně - "*Nesnáším vypadat ctižádostivě*". Participanté odpovídají na 7 bodové škále, kdy 1 představuje "Rozhodně ano" a 7 "Rozhodně ne". Výsledný skóre se vypočítává sečtením deseti kladně vyhodnocovaných výroků a přičtením obrácené hodnoty výroku záporného. Tedy v případě výběru možnosti 1 se u záporně vyhodnocované položky přičítá číslo 7, při výběru čísla 2 se přičítá číslo 6, atd. V tomto dotazníku tedy lze dosáhnout minimálního skóre 11 a maximálního skóre 77 bodů. Čím je výsledný skóre jedince nižší, tím větší je jeho osobnostní dominance.

5.2.3 Rank Style With Peers Questionnaire (RSPQ)

Dotazník RSPQ slouží ke zjištění, jaké interakce lidé užívají k udržení, nebo zlepšení sociálního postavení mezi vrstevníky (Zuroff et al., 2010). Skládá se celkem ze 17 výroků hodnocených na 7 bodové Lickertově škále (1 - rozhodně ano, 7 - rozhodně ne) a rozděluje se dále do 3 subškál. První subškála je tvořena pěti otázkami typu "*Nečiní mi potíže ujmout se vedoucí role*", "*V určité fázi mi nečiní obtíže učinit konečné rozhodnutí za skupinu, aby se záležitost vyřešila.*", které představují *Tendence k dominantnímu vůdcovství* (Dominant Leadership). Maximální skóre, kterého je možno v této subškále dosáhnout je tedy 35. Druhá subškála představuje *Tendence k budování koalic* (Coalition Building) a tvoří ji sedm položek (např. "*Snažím se naslouchat návrhům ostatních.*" a "*Dávám přednost spolupráci.*"). Maximální možný skóre je tedy 49 bodů. Poslední subškálou je *Tendence k bezohlednému prosazování* (Ruthless Self-Advancement), která obsahuje pět otázek typu: "*Někdy si myslím, že je nutné, aby šla loajalita stranou – jinak se věci nepohnou kupředu.*", "*Soupeřím, když pro mě výsledek vypadá příznivě.*" a maximální dosažitelný skóre této subškály je opět 35 bodů. Tento dotazník se vyhodnocuje opět pomocí nepřímé úměry, čím nižšího skóre jedinec dosáhne, tím vyšší jsou jeho tendence k dominantnímu vůdcovství, k budování koalic či k bezohlednému prosazování.

5.2.4 Sexual Relationship Power Scale (SRPS)

Americká vědkyně J. Pulerwitz (2000) sestavila škálu moci v partnerských vztazích (Sexual Relationship Power Scale; SRPS). Dotazník, zaměřený na dominanci v partnerských vztazích vznikl ve dvou studiích, ze kterých následně vznikla jeho finální verze. Dotazník se skládá celkem z 23 položek a tvoří ho dvě subškály - škály Kontrola ve vztahu a škály Dominance v činění rozhodnutí, které mohou být použity i odděleně.

Subškála Kontrola ve vztahu obsahuje otázky typu *"Nejčastěji s partnerem děláme to, co chce dělat on."*, *"Můj partner je více nezávislý na našem partnerství než já."*, apod. Participant odpovídá na otázky pomocí 5 bodové škály, kde 1 = zcela souhlasím a 5 = zcela nesouhlasím. Subškála kontroly se skládá celkem z 15 otázek, přičemž 3 z nich jsou zaměřeny na používání prezervativu a nemusí být vždy použity a z dotazníku mohou být vypuštěny. Vzhledem k tomu, že ony 3 položky nebyly v tomto výzkumu v dotazníku zahrnuty, minimální dosažitelný skóre je 12 a maximální 60 bodů.

Subškála Dominance v činění rozhodnutí obsahuje otázky jako *"Kdo obvykle rozhoduje o tom, jestli budete mít spolu sex?"*, *"Kdo obvykle rozhoduje o tom, co budete společně dělat?"*, apod. Účastníci znovu odpovídají pomocí 5 bodové škály, kde 1 = vždy partner, 2 = většinou partner, 3 = oba, 4 = většinou já a 5 = vždy já. Tato subškála sčítá celkem osm otázek, přičemž jedna z nich se opět dotazuje na používání prezervativu a v tomto výzkumu rovněž nebyla zahrnuta. Tato subškála je tedy sestavena ze sedmi otázek s minimálním možným skórem 7 a maximálním skórem 35 bodů.

V rámci výzkumu partnerství byly tyto škály rozšířeny na 5 bodové oproti původním 4 bodovým možnostem. Participanté mohli tak zaškrtnout i možnost, že se na určitých rozhodnutích podílejí oba v případě škály Dominance v činění rozhodnutí a "ani souhlas, ani nesouhlas" u škály Kontrola ve vztahu.

Skóre jednotlivých subškál se počítá pomocí vzorce vytvořeného Pulerwitz, který byl zde upraven na 5 bodovou škálu jednotlivých odpovědí:

$$\frac{\text{skóre subškály} - \text{minimální počet bodů}}{\text{maximální počet bodů} - \text{minimální počet bodů}} \times 4 + 1$$

Celkový skóre moci ve vztahu se vypočítá zprůměrováním skóru z obou subškál a

odvodí se od výsledků z tabulky č. 1.

Tabulka č. 1: Míra moci

Míra moci	Rozpětí
Nízká	1 - 2,33
Střední	2,34 - 3,67
Vysoká	3,68 - 5

5.2.5 Dotazník Sexuální Dominance

Jedná se o nestandardizovaný dotazník, který byl primárně vytvořený pro partnerský výzkum a sestává ze 4 položek. Každá z otázek se vyhodnocuje zvlášť a při statistické analýze se s nimi zachází samostatně. V rámci této práce se pracuje s daty vycházejících pouze z první položky dotazníku a to z otázky ptající se na sexuální dominanci/submisivitu jedince, jelikož obecně preference se nemusí odrážet reálné uspořádání partnerství (Todd et al., 2007).

- 1) *Uved'te prosím, zda v současném partnerství zastáváte v sexuálních aktivitách vůči partnerovi/partnerce spíše dominantní či spíše submisivní (= podřízenou) roli.*

Zcela submisivní (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) Zcela dominantní

- 2) *Uved'te prosím, zda by Vám v partnerství obecně vyhovovala spíše dominantní či submisivní (= podřízená) role v sexuálních aktivitách.*

Zcela submisivní (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) Zcela dominantní

Otázky dotazující se na submisivitu zodpovídá participant na 7 bodové škále, kde 1 znamená zcela submisivní a 7 zcela dominantní.

5.3 Použitý vzorek

Vzorek použitý v této práci sestával z dat 158 participantů, přičemž se jednalo o 79 heterosexuálních párů. Výhoda, kterou představuje sekundární analýza těchto dat, je jistota, že každý participant v momentě vyplňování dotazníku měl partnera. Dále byli z výzkumu vyřazeni ti, kteří dotazník nedokončili, jejichž partneři se nezúčastnili, a ti kteří zadali špatný kód a nemohli tak být spárováni s partnerem. Tak se nakonec z celkových 249 dobrovolníků výsledný soubor participantů skládal z 230 jedinců, resp. 115 párů přičemž 79 párů bylo heterosexuálních a 36 mužských homosexuálních.

6 Analýza dat a výsledky

Pro analýzu byly využity výsledné skóry z jednotlivých dotazníků (v případě standardizovaných dotazníků byly skóry vypočítány standardizovaným způsobem a u dotazníků nestandardizovaných se hodnotila každá otázka zvlášť). Dále byla provedena deskriptivní analýza, na jejímž základě byly eliminovány chybné a odlehlé hodnoty (errors and outliers). Na výsledném vzorku byla následně pro testování, zda spolu souvisí jednotlivé roviny dominance použita neparametrická korelační analýza. Analýza dat byla prováděna pomocí softwaru SPSS 21.00 a Microsoft Excel 2007.

6.1 Deskriptivní analýza dotazníkových dat

6.1.1 Socio-demografické údaje

Věk respondentů

Tabulka č. 2 ukazuje věkový rozsah participantů, kdy nejmladší participant byl 19 let starý, a nejstaršímu participantovi bylo 47 let. Celkově se průměrný věk participantů pohyboval okolo 23,63 let. Muži dosahovali průměrného věku 24,53 let, zatímco ženy přibližně o 2 roky méně, tedy 22,72 let.

Tabulka č. 2: Věk respondentů

	Věkový rozsah	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	19 – 47	23,63	22	5,255
Muži (n=79)	19 – 47	24,53	23	5,257
Ženy (n=79)	19 – 47	22,72	21	5,126

Sexuální orientace

Sexuální orientace byla měřena pomocí Kinseyho škály (1 - výhradně heterosexuální, 7- výhradně homosexuální). Jedinci, kteří zaškrtili odpověď 1-3 byli v tomto výzkum nadále označováni jako heterosexuální, jedinci, kteří zaškrtili odpověď 4 jako bisexuální a jedinci, kteří zaškrtili možnost 5-7 jako homosexuální.

Tabulka č. 3 ukazuje, že z celkového počtu participantů (N = 158), 156 bylo heterosexuálních, 2 bisexuálních. Muži byli všichni heterosexuální, zatímco mezi ženami byly 2 bisexuální. V rámci této práce se tedy pracuje s daty heterosexuálních párů, kde

spadají i 2 bisexuální ženy, které ovšem v době výzkumu byly v heterosexuálním partnerství a tudíž jsou započítány mezi heterosexuální jedince.

Tabulka č. 3 Sexuální orientace

	Heterosexuální	Bisexuální
Celkem (N=158)	156	2
Muži (n=79)	79	0
Ženy (n=79)	77	2

Délka partnerského vztahu

Tabulka č. 4 zobrazuje délku partnerského vztahu participantů v měsících. Nejkratší partnerský vztah byl dlouhý 1 měsíc a nejdelší vztah 105 měsíců. Průměrná délka partnerského vztahu se pohybovala okolo 25,86 měsíců. U mužů se délka partnerského vztahu v průměru pohybovala okolo 26,08 měsíců, u žen okolo 25,65 měsíců.

Tabulka č. 4: Délka partnerského vztahu

	Rozsah (v měsících)	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	1 - 105	25,86	19	22,525
Muži (n=79)	1 - 98	26,08	20	22,304
Ženy (n=79)	1 - 105	25,65	18	22,885

Nejvyšší dosažené vzdělání

Stupeň dosaženého vzdělání byl převeden na následující číselnou škálu s rozsahem 1 - 9:

- (1) Neukončené základní vzdělání nebo základní vzdělání
- (2) Střední odborné (bez maturity)
- (3) Úplné střední (s maturitou)
- (4) Nástavbové studium (včetně pomaturitního studia)
- (5) Vyšší odborné vzdělání (Dis.)
- (6) Neukončené vysokoškolské vzdělání

- (7) Bakalářské (Bc., BcA.)
- (8) Magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr., aj.)
- (9) doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.)

Tabulka č. 5 popisuje stupeň dosaženého vzdělání vzorku. Muži se pohybovali v plném rozsahu škály 1 - Neukončené základní vzdělání nebo základní vzdělání až 9 - doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.), zatímco ženy se pohybovaly v rozmezí 3 - Úplné střední (s maturitou) až 8 - Magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr., aj.).

Tabulka č. 5: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

	Rozsah	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	1 - 9	4,55	3	1,887
Muži (n=79)	1 - 9	4,46	3	2,087
Ženy (n=79)	3 - 8	4,65	4	1,672

Současné zaměstnání

Současné zaměstnání bylo rozděleno na následující škálu s rozsahem 1 – 6:

- (1) Pracuji (na plný úvazek)
- (2) Pracuji (na částečný úvazek)
- (3) Studuji a pracuji
- (4) Studuji
- (5) Nepracuji
- (6) Nestuduji a nepracuji

Tabulka č. 6 zobrazuje rozsah týkající se zaměstnání, ve kterém se účastníci pohybovali. Muži byli rozloženi po celém rozsahu škály od 1- Pracuji (na plný úvazek) do 6 - Nestuduji a nepracuji, ženy se pohybovaly v rozmezí 1 - Pracuji (na plný úvazek) až 5 - Nepracuji.

Tabulka č. 6: Současné zaměstnání respondentů

	Rozsah	Medián
Celkem (N=158)	1 – 6	3
Muži (n=79)	1 – 6	3
Ženy (n=79)	1 - 5	3

Tabulka č. 7 ukazuje procentuální rozložení participantů v rámci současného zaměstnání. Největší část mužů ze vzorku - 41,8 % pracovala na plný úvazek, 36,7 % jich studovalo a pracovalo zároveň a 15,2 % pouze studovalo. Zatímco více než polovina žen - 63,3 % studovalo a pracovalo zároveň, 30,4 % žen pouze studovalo a pouhých 2,5 % žen pracovalo na plný úvazek.

Tabulka č. 7: Současné zaměstnání respondentů – procentuální rozložení

	Muži (n = 79)	Ženy (n = 79)
Pracuji na plný úvazek	33 (41,8 %)	2 (2,5 %)
Pracuji na částečný úv.	2 (2,5 %)	2 (2,5 %)
Studuji a pracuji	29 (36,7 %)	50 (63,3 %)
Studuji	12 (15,2 %)	24 (30,4 %)
Nepracuji	0	1 (1,3 %)
Nestuduji a nepracuji	3 (3,8 %)	0

Velikost bydliště respondentů

Velikost obce, ve které participantů převážně žijí, byla rozdělena na následující škálu s rozsahem 1 – 8:

- (1) v obci nad 1 milion obyvatel
- (2) v obci se 100 tisíci až 1 milionem obyvatel
- (3) v obci s 50 tisíci až 100 tisíci obyvateli
- (4) v obci se 30 tisíci až 50 tisíci obyvateli
- (5) v obci s 10 tisíci až 30 tisíci obyvateli
- (6) v obci se 3 tisíci až 10 tisíci obyvateli
- (7) v obci s 1 tisícem až 3 tisíci obyvateli
- (8) v obci do 1 tisíce obyvatel

Následující tabulka č. 8 popisuje velikost obce, kde participanti převážně žijí. Participanti v průměru - 2,65 převážně žijí v obcích se 100 tisíci až 1 milionem obyvatel, či v obci nad 1 milion obyvatel.

Tabulka č. 8: Velikost obce, kde nyní participanti převážně žijí

	Rozsah	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	1 – 8	2,65	1	2,429
Muži (n=79)	1 – 8	2,49	1	2,331
Ženy (n=79)	1 - 8	2,80	1	2,529

6.1.2 Osobnostní dominance (IPIP)

V dotazníku IPIP je minimum možných dosažitelných bodů 11 a maximum 77 bodů. Čím nižší je dosažené skóre, tím vyšší je osobnostní dominance jedince.

Z výsledků tabulky č. 9 je možné vidět, že nejmenší dosažený počet bodů v dotazníku IPIP byl 19 a dosáhl ho jedinec mužského pohlaví (představuje tedy jedince ze vzorku nejdominantnějšího) a nejvyšší dosažený počet byl 68, kterého naopak dosáhla žena a představuje tak jedince ze vzorku nejsubmisivnějšího. Počty bodů získané v dotazníku se celkově pohybovaly v rozmezí 19 až 68 bodů, přičemž u mužů se jednalo o rozmezí 19 až 64 bodů a u žen 20 až 68 bodů. Průměrný dosažený skóre celkem se pohyboval okolo 43,22 bodů, u mužů okolo 41,34 bodů a u žen okolo 45,10.

Tabulka č. 9: Osobnostní dominance

	Rozsah (min.-max.)	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	19 – 68	43,22	44	10,473
Muži (n=79)	19 – 64	41,34	42	9,534
Ženy (n=79)	20 – 68	45,10	44	11,077

Maximum dosažitelných bodů je 77, při rozdělení na třetiny střed mezi vyhraněnou submisivitou a vyhraněnou dominancí představuje rozmezí bodů, kdy skóre je > 26 a < 51 . Skóre ≤ 26 představuje jedince spíše dominantního a skóre ≥ 51 spíše submisivního. Pro přesnější výpočet rozdělení daných intervalů bylo původně zamýšleno využít Sturgesovo

pravidlo ($k = 1 + 3,3 \times \log N$; $k = 8$ tj. počet intervalů, se kterým by se mělo dle celkového N pracovat; Hendl, 2004). Vzhledem k tomu, že se v následujících částech práce s rozdělením osobnostní dominance (IPIP) nepracuje, je zde použito pro zjednodušení rozdělení bodů na 3 intervaly.

Z tabulky č. 10 vyplývá, že nejvíce, tj. celých 70,26 % všech respondentů se nachází ve středním intervalu (ani dominantní ani submisivní), 22,15 % respondentů je potom submisivních a pouze 7,59 % dominantních. Z mužů se 79,75 % pohybuje ve středním intervalu, následovně 13,92 % je submisivních a jen 6,33 % dominantních. Z žen se 60,76 % pohybuje ve středním intervalu, poté 30,38 % jich je submisivních a pouze 8,86 % dominantních.

Tabulka č. 10: Osobnostní dominance - rozdělení

	IPIP skóre ≤ 26		26 < IPIP skóre < 51		51 ≤ IPIP skóre	
Celkem (N=158)	N = 12	7,59 %	N = 111	70,26 %	N = 35	22,15 %
Muži (n=79)	n = 5	6,33 %	n = 63	79,75 %	n = 11	13,92 %
Ženy (n=79)	n = 7	8,86 %	n = 48	60,76 %	n = 24	30,38 %

6.1.3 Vnitroskupinová dominance (RSPQ) - Dominance mezi vrstevníky

U dotazníku RSPQ platí nepřímá úměra a čím nižší skóre jedinec vykazuje, tím vyšší jsou celkově jeho tendence k vůdcovství, budování koalic a sebeprosazování. Dosažitelné minimum bodů je 17 a maximum 119 (střed tedy představuje 59-60 bodů), přičemž je třeba rozdělit dotazník na jeho tři části: *Tendence k dominantnímu vůdcovství* (min. 5, max. 35 bodů), *Tendence k budování koalic* (min. 7, max. 49 bodů), *Tendence k bezohlednému prosazování* (min. 5, max. 35 bodů). Nejčastěji se pracuje se skóry jednotlivých škál dotazníku, jelikož vzhledem k mírně negativní korelaci mezi škálou *Tendence k budování koalic* a *Tendence k bezohlednému prosazování* z celkového skóru dotazníku nelze soudit, zda je daný jedinec ve skupině dominantní.

Tabulka č. 11 prezentuje bodový rozsah a průměr, který byl dosažen v dotazníku celkem a v jeho jednotlivých částech. Ženy se pohybují celkově v menším rozsahu skóre - 22 až 84 oproti mužům s 31 až 102.

Tabulka č. 11: Dominance mezi vrstevníky

	Celkem		Vůdcovství		Budování koalic		Prosazování	
	Rozsah (Průměr)	Směrodatná odchylka	Rozsah (Průměr)	Směrodatná odchylka	Rozsah (Průměr)	Směrodatná odchylka	Rozsah (Průměr)	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	22 - 102 (52,38)	11,908	5 - 34 (14,91)	6,503	7 - 42 (17,55)	7,527	6 - 34 (19,92)	6,098
Muži (n=79)	31 - 102 (52,30)	12,427	5 - 32 (14,46)	6,137	7 - 42 (19,19)	7,736	7 - 34 (18,66)	6,013
Ženy (n=79)	22 - 84 (52,46)	11,445	5 - 34 (15,35)	6,859	7 - 40 (15,91)	6,982	6 - 34 (21,19)	5,955

6.1.4 Partnerská dominance (SRPS)

Partnerská dominance byla měřena pomocí škály SRPS, kterou je dále možné rozdělit na 2 části: Kontrola ve vztahu a Dominance v činění rozhodnutí. Celková partnerská dominance, která se vypočítá zprůměrováním obou předchozích subškál. Pro zanalyzování výsledků platí rozdělení míry moci na:

- (1) nízká míra moci odpovídá rozpětí 1 – 2,33
- (2) střední míra moci odpovídá rozpětí 2,34 – 3,67
- (3) vysoká míra moci odpovídá rozpětí 3,68 – 5

Tabulka č. 12 reprezentuje rozložení partnerské dominance podle dotazníku SRPS. U celkové partnerské dominance lze vidět, že obecně jedinci disponují střední mírou partnerské dominance - 91,77% a velmi podobně tomu tak je i v rámci pohlaví. Ovšem vysokou mírou partnerské dominance disponoval pouze 1 muž ze vzorku. Podobné tendence jsou vidět i u následujících subškál Kontroly ve vztahu a Dominanci v činění rozhodnutí.

Tabulka č. 12: Partnerská dominance

	Celková partnerská dom.			Kontrola ve vztahu			Rozhodování		
	Nízká	Střední	Vysoká	Nízká	Střední	Vysoká	Nízká	Střední	Vysoká
Celkem (N=158)	7,60% (n=12)	91,77% (n=145)	0,63% (n=1)	7,60% (n=12)	79,11% (n=125)	13,29% (n=21)	22,79% (n=36)	76,58% (n=121)	0,63% (n=1)
Muži (n=79)	10,13% (n=8)	88,60% (n=70)	1,27% (n=1)	10,13% (n=8)	74,68% (n=59)	15,19% (n=12)	23,32% (n=20)	73,41% (n=58)	1,27% (n=1)
Ženy (n=79)	5,06% (n=4)	94,94% (n=75)	0% (n=0)	5,06% (n=4)	83,55% (n=66)	11,39% (n=9)	20,25% (n=16)	79,75% (n=63)	0% (n=0)

6.1.5 Sexuální dominance

Otázky tohoto nestandardizovaného dotazníku se zodpovídají pomocí 7 bodové Likertovy škály, kdy 1 znamená zcela submisivní a 7 zcela dominantní a jsou analyzovány každá zvlášť.

Na základě této tabulky č. 13 je nepatrně vidět rozdíl mezi muži a ženami, kdy muži představují jedince sexuálně dominantnější. Průměrné skóre 5,01, kterého dosáhli, se pohybuje na škále blíže k dominantanci.

Tabulka č. 13: Sexuální dominance

	Rozsah (min.-max.)	Průměr	Medián	Směrodatná odchylka
Celkem (N=158)	1-7	4,24	4,00	1,370
Muži (n=79)	1-7	5,01	5,00	1,235
Ženy (n=79)	1-6	3,47	4,00	1,023

6.2 Statistická analýza dotazníkových dat

Pro statistickou analýzu dat byla v této práci použita neparametrická korelační analýza. Míru závislosti vyjadřuje korelační koeficient, v tomto případě Spearmanův (r). Přičemž se testuje, zda se statisticky významně odlišuje od nuly (0 = nezávislost; viz tabulka níže). Čím více se koeficient blíží 1, tím je souvislost mezi proměnnými větší. Korelace ovšem nepředstavuje kauzalitu. Hodnota významnosti p (p -value) určuje, zda data ne/přinášejí dostatek důkazu pro daný vztah a jedná-li se tedy o výsledek korelace ne/významný. P -hodnota se porovnává s hladinou významnosti (v tomto případě 5%, tzn. 0,05) a je-li malá, resp. menší než hladina významnosti, tzn. $p < 0,05$, je výsledek korelace významný a pakliže je velká, resp. větší než hladina významnosti, tzn. $p > 0,05$ je výsledek korelace nesignifikantní.

Tabulka č. 14: Interpretace hodnot korelačního koeficientu v sociálních vědách (de Vaus, 2002)

Hodnota korelace (tzn. korelačního koeficientu)	Interpretace souvislosti
0,01 – 0,09	triviální, žádná
0,10 – 0,29	nízká až střední
0,30 – 0,49	střední až podstatná
0,50 - 0,69	podstatná až velmi silná
0,70 - 0,89	velmi silná
0,90 – 0,99	téměř perfektní

6.2.1 Celkový vzorek

Pomocí neparametrické korelační analýzy bylo testováno, zda spolu korelují celkové skóre, kterých participanti (muži i ženy) dosáhli v dotaznících osobnostní dominance (IPIP), vnitroskupinové dominance (RSPQ), partnerské dominance (SRPS) a sexuální dominance.

Tabulka č. 15 zobrazuje, že mezi celkový skórem osobnostní dominance (IPIP) a vnitroskupinové dominance (RSPQ) byl nalezen pozitivní signifikantní vztah ($r_{sp} = .220$, $p = .006$). Dále byla nalezena signifikantní negativní korelace ($r_{sp} = -.223$, $p = .006$) mezi osobnostní dominancí (IPIP) a sexuální dominancí. Čím dominantnější (či submisivnější) tedy byli jedinci ve smyslu dominance jako osobnostního rysy, tím dominantněji (či

submisivněji) se projevovali i mezi vrstevníky a zároveň byli rovněž dominantnější (či submisivnější) v sexu.

Tabulka č. 15: Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance celého vzorku

N=158	Statistický ukazatel	Osobnostní dominance (IPIP)	Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Partnerská dominance (SRPS)	Sexuální dominance
Osobnostní dominance (IPIP)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	1	.220	.078	-.186
	p-hodnota	x	.006	.327	.019
Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	.220	1	-.025	.017
	p-hodnota	.006	x	.759	.833
Partnerská dominance (SRPS)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.078	-.025	1	.069
	p-hodnota	.327	.759	x	.392
Sexuální dominance	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.186	.017	.069	1
	p-hodnota	.019	.833	.392	x

Tabulka č. 15 zobrazuje vztah mezi celkovými skóry v jednotlivých rovinách dominance u celkového vzorku podle dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ), partnerské dominance (SRPS) osobnostní dominance (IPIP) a sexuální dominance.

Následně bylo za pomoci neparametrické korelační analýzy zjišťováno, zda spolu korelují skóry, kterých participanti (muži i ženy) dosáhli v dotazníku osobnostní dominance (IPIP), v jednotlivých subškálách dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství, Tendence k budování koalic a Tendence k sebeprosazování, v jednotlivých subškálách partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu a Dominance v činění rozhodnutí, a v dotazníku sexuální dominance.

Tabulka č. 16 ukazuje jako nejvýznamnější korelaci mezi osobnostní dominancí (IPIP) a Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ; $r_{sp} = .408, p < .001$), dále korelaci mezi osobnostní dominancí (IPIP) a Tendencemi k sebeprosazování (RSPQ; $r_{sp} = .324, p < .001$). Další významné korelace byly nalezeny mezi osobnostní dominancí (IPIP) a Dominancí v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = -.262, p = .001$), Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ) a Tendencemi k budování koalic (RSPQ; $r_{sp} = .265, p = .001$), Kontrolou ve vztahu (SRPS) a Dominancí v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = .225, p = .005$), Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ) a Dominancí v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = -.209, p = .008$), a osobnostní dominancí (IPIP) a sexuální dominancí ($r_{sp} = -.186, p = .019$).

Tudíž jedinci osobnostně dominantní měli tendence k vůdcovství sebeprosazování, dominovali v činění rozhodnutí a v oblasti sexuální. Participanti s vyššími tendencemi k dominantnímu vůdcovství měli rovněž vyšší tendence k budování koalic a rovněž vykazovali vyšší dominanci v činění rozhodnutí. Jedinci disponující vysokou kontrolou ve vztahu rovněž udávali vyšší dominanci v činění rozhodnutí.

Mezi další významné korelace patří osobnostní dominance (IPIP) a Tendence k budování koalic (RSPQ; $r_{sp} = -.251, p = .002$), Tendence k budování koalic (RSPQ) a Tendence k sebeprosazování (RSPQ; $r_{sp} = -.218, p = .006$), Tendence k budování koalic (RSPQ) a sexuální dominance ($r_{sp} = .200, p = .012$). Jedinci, kteří tedy vykazovali vysoké tendence k budování koalic, udávali nižší osobnostní dominanci, nižší tendenci k bezohlednému prosazování a rovněž byli submisivní v sexu.

Tabulka č. 16: Neparametrická korelační analýza jednotlivých dotazníků (muži i ženy) celkového vzorku

N=158		IPIP	DL (RSPQ)	CB (RSPQ)	RSA (RSPQ)	K (SRPS)	R (SRPS)	S
IPIP	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	1	.408	-.251	.324	-.006	-.262	-.186
	p -hodnota	x	.000	.002	.000	.943	.001	.019
DL (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.408	1	.265	.019	-.037	-.209	-.064
	p -hodnota	.000	x	.001	.813	.643	.008	.424
CB (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.251	.265	1	-.218	.034	.066	.200
	p -hodnota	.002	.001	x	.006	.673	.408	.012
RSA (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.324	.019	-.218	1	.100	-.016	-.094
	p -hodnota	.000	.813	.006	x	.211	.839	.241
K (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.006	-.037	-.034	.100	1	.225	.021
	p -hodnota	.943	.643	.673	.211	x	.005	.797
R (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.262	-.209	.066	-.016	.225	1	.146
	p -hodnota	.001	.008	.408	.839	.005	x	.066
S	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.186	-.064	.200	-.094	.021	.146	1
	p -hodnota	.019	.424	.012	.241	.797	.066	x

Tabulka č. 16 zobrazuje vztah mezi dotazníkem osobnostní dominance (IPIP), jednotlivými subškálami dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství (DL), Tendence k budování koalic (CB) a Tendence k bezohlednému prosazování (RSA), jednotlivými subškálami partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu (K) a Dominance v činění rozhodnutí (R), a dotazníkem sexuální dominance (S).

6.2.2 Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u mužů

Pomocí neparametrické korelační analýzy bylo zjišťováno, zda spolu korelují celkové skóry, kterých dosáhli muži v dotaznících osobnostní dominance (IPIP), vnitroskupinové dominance (RSPQ), partnerské dominance (SRPS) a sexuální dominance.

Tabulka č. 17 zobrazuje, že u mužů mezi celkovým skórem osobnostní dominance (IPIP), vnitroskupinové dominance (RSPQ), partnerské dominance (SRPS) a dominance sexuální nebyl nalezen signifikantní vztah. Byl objeven pouze trend mezi partnerskou dominancí (SRPS) a sexuální dominancí ($r_{sp} = .204$, $p = .071$). Čím dominantnější muži v partnerství byli, tím byli zároveň dominantnější v sexu.

Tabulka č. 17: Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u mužů

n=79	Statistický ukazatel	Osobnostní dominance (IPIP)	Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Partnerská dominance (SRPS)	Sexuální dominance
Osobnostní dominance (IPIP)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	1	.100	-.020	-.170
	p-hodnota	x	.379	.864	.134
Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	.100	1	.002	.126
	p-hodnota	.379	x	.987	.269
Partnerská dominance (SRPS)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.020	.002	1	.204
	p-hodnota	.864	.987	x	.071
Sexuální dominance	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.170	.126	.204	1
	p-hodnota	.134	.269	.071	x

Tabulka č. 17 zobrazuje vztah mezi celkovými skóry v jednotlivých rovinách dominance u mužů podle dotazníku vnitroskupinové dominance RSPQ, partnerské dominance (SRPS) osobnostní dominance (IPIP) a sexuální dominance.

Následně bylo za pomoci neparametrické korelační analýzy testováno, zda spolu korelují skóry, kterých dosáhli muži v dotazníku osobnostní dominance (IPIP), jednotlivých subškálách dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství, Tendence k budování koalic a Tendence k sebeprosazování, jednotlivých subškálách partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu a Dominance v činění rozhodnutí, a dotazníku sexuální dominance.

Tabulka č. 18 demonstruje nejvýznamnější korelaci mezi Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ) a Tendencemi k budování koalic (RSPQ; $r_{sp} = .402$, $p = .000$). Dále zobrazuje signifikantní korelace mezi osobnostní dominancí (IPIP) a Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ; $r_{sp} = .338$, $p = .002$), osobnostní dominancí (IPIP) a Dominancí v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = -.318$, $p = .004$). Muži, kteří vykazovali vyšší osobnostní dominanci, měli vyšší tendence k dominantnímu vůdcovství a rovněž měli vyšší skór v Dominanci v činění rozhodnutí. Dále muži s vyššími tendencemi k dominantnímu vůdcovství měli rovněž vyšší tendence k budování koalic.

Tabulka č. 18: Neparametrická korelační analýza jednotlivých částí dotazníků dat mužů

n=79		IPIP	DL (RSPQ)	CB (RSPQ)	RSA (RSPQ)	K (SRPS)	R (SRPS)	S
IPIP	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	1	.338	-.212	.186	.054	-.318	-.170
	p -hodnota	x	.002	.061	.101	.638	.004	.134
DL (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.338	1	.402	-.009	-.086	-.188	.022
	p -hodnota	.002	x	.000	.936	.453	.096	.850
CB (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.212	.402	1	-.154	-.082	.136	.208
	p -hodnota	.061	.000	x	.175	.470	.232	.066
RSA (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.186	-.009	-.154	1	.118	-.110	.019
	p -hodnota	.101	.936	.175	x	.301	.336	.868
K (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.054	-.086	-.082	.118	1	.121	.153
	p -hodnota	.638	.453	.470	.301	x	.290	.179
R (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.318	-.188	.136	-.110	.121	1	.170
	p -hodnota	.004	.096	.232	.336	.290	x	.133
S	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.170	.022	.208	.019	.153	.170	1
	p -hodnota	.134	.850	.066	.868	.179	.133	x

Tabulka č. 18 zobrazuje vztah mezi výslednými skóry mužů získaných v dotazníku osobnostní dominance (IPIP), jednotlivých subškálách dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství (DL), Tendence k budování koalic (CB) a Tendence k bezohlednému prosazování (RSA), jednotlivých subškálách partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu (K) a Dominance v činění rozhodnutí (R), a v dotazníku sexuální dominance (S)

6.2.3 Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u žen

Pomocí neparametrické korelační analýzy jsem zjišťovala, zda spolu korelují celkové skóry, kterých dosáhly ženy v dotaznících osobnostní dominance (IPIP), vnitroskupinové dominance (RSPQ), partnerské dominance (SRPS) a sexuální dominance.

Tabulka č. 19 zobrazuje, že byl u žen mezi celkový skórem osobnostní dominance (IPIP) a vnitroskupinové dominance (RSPQ) nalezen pozitivní signifikantní vztah ($r = .333$, $p = .003$). Čím dominantnější tedy byly ženy ve smyslu dominance coby osobnostního rysu, tím dominantněji se projevovaly ve skupině mezi vrstevníky.

Tabulka č. 19: Neparametrická korelační analýza čtyř rovin dominance u žen

n=79	Statistický ukazatel	Osobnostní dominance (IPIP)	Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Partnerská dominance (SRPS)	Sexuální dominance
Osobnostní dominance (IPIP)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	1	.333	-.181	-.066
	p-hodnota	x	.003	.111	.562
Vnitroskupinová dominance (RSPQ)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	.333	1	-.064	-.076
	p-hodnota	.003	x	.577	.508
Partnerská dominance (SRPS)	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.181	-.064	1	.075
	p-hodnota	.111	.577	x	.514
Sexuální dominance	Spearmanův koeficient korelace (rsp)	-.066	-.076	.075	1
	p-hodnota	.562	.508	.514	x

Tabulka č. 19 zobrazuje vztah mezi celkovými skóry v jednotlivých rovinách dominance u žen podle dotazníku vnitroskupinové dominance RSPQ, partnerské dominance (SRPS) osobnostní dominance (IPIP) a sexuální dominance.

Následně bylo za pomoci neparametrické korelační analýzy zjišťováno, zda spolu korelují skóry, kterých dosáhly ženy v dotazníku osobnostní dominance (IPIP), jednotlivých subškálách dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství, Tendence k budování koalic a Tendence k sebeprosazování, jednotlivých subškálách partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu a Dominance v činění rozhodnutí, a dotazníku sexuální dominance.

Tabulka č. 20 zobrazuje nejvýznamnější korelaci mezi osobnostní dominancí (IPIP) a Tendencemi k dominantnímu vůdcovství (RSPQ; $r_{sp} = .449$, $p < .001$), osobnostní dominancí (IPIP) a Tendencemi k sebeprosazování (RSPQ; $r_{sp} = .428$, $p < .001$) a velmi signifikantní korelaci také lze vidět mezi Kontrolou ve vztahu (SRPS) a Dominancí v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = .344$, $p = .002$). Mezi další významné korelace patří Dominance v činění rozhodnutí (SRPS) a sexuální dominance ($r_{sp} = .264$, $p = .019$), Tendence k dominantnímu vůdcovství (RSPQ) a Dominance v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = -.239$, $p = .034$), osobnostní dominance (IPIP) a Dominance v činění rozhodnutí (SRPS; $r_{sp} = -.233$, $p = .039$). Ženy, které udávaly vyšší osobnostní dominanci, měly vyšší tendence k vůdcovství a k sebeprosazování a rovněž udávaly vyšší dominanci v činění rozhodnutí v partnerském vztahu. Ženy, které vykazovaly vyšší dominanci v činění rozhodnutí v partnerském vztahu, měly vyšší skór subškály Kontroly ve vztahu, udávaly vyšší tendence k vůdcovství a byly více dominantní v sexu.

Tabulka č. 20: Neparametrická korelační analýza jednotlivých částí dotazníků dat žen

n=79		IPIP	DL (RSPQ)	CB (RSPQ)	RSA (RSPQ)	K (SRPS)	R (SRPS)	S
IPIP	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	1	.449	-.205	.428	-.116	-.233	-.066
	p -hodnota	x	.000	.070	.000	.307	.039	.562
DL (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.449	1	.199	.039	-.010	-.239	-.133
	p -hodnota	.000	x	.079	.732	.933	.034	.243
CB (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.205	.199	1	-.174	.073	.020	-.044
	p -hodnota	.070	.079	x	.125	.523	.859	.699
RSA (RSPQ)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	.428	.039	-.174	1	-.011	.016	.078
	p -hodnota	.000	.732	.125	x	.922	.891	.496
K (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.116	-.010	.073	-.011	1	.344	.013
	p -hodnota	.307	.933	.523	.922	x	.002	.912
R (SRPS)	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.233	-.239	.020	.016	.344	1	.264
	p -hodnota	.039	.034	.859	.891	.002	x	.019
S	Spearmanův korel. koef. (r_{sp})	-.066	-.133	-.044	.078	.013	.264	1
	p -hodnota	.562	.243	.699	.496	.912	.019	x

Tabulka č. 20 zobrazuje vztah mezi výslednými skóry žen získaných v dotazníku osobnostní dominance (IPIP), jednotlivých subškálách dotazníku vnitroskupinové dominance (RSPQ) - Tendence k dominantnímu vůdcovství (DL), Tendence k budování koalic (CB) a Tendence k sebeprosazování (RSA), jednotlivých subškálách partnerské dominance (SRPS) - Kontrola ve vztahu (K) a Dominance v činění rozhodnutí (R), a v dotazníku sexuální dominance (S).

6.2.4 Shrnutí výsledků

Celkový vzorek

V rámci celkového vzorku ukázala neparametrická korelační analýza celkových skóre jednotlivých dotazníků nízkou až střední závislost mezi:

- Rovinou osobnostní dominance a rovinou dominance mezi vrstevníky
- Rovinou osobnostní dominance a rovinou dominance sexuální

Jedinec osobnostně dominantní se projevoval dominantně mezi vrstevníky a i v sexuální oblasti.

V rámci jednotlivých částí dotazníků se střední až podstatná korelace projevila mezi:

- Osobnostní dominancí a dominantním vůdcovstvím
- Osobnostní dominancí a sebe prosazováním

Čím vyšší byla osobnostní dominance jedince, tím větší měl tendence k dominantnímu vůdcovství a prosazoval sám sebe.

Nízká až střední korelace se projevila mezi:

- Osobnostní dominancí a dominancí v činění rozhodnutí
- Osobnostní dominancí a dominancí sexuální
- Dominantním vůdcovstvím a budováním koalic
- Dominantním vůdcovstvím a dominancí v činění rozhodnutí
- Kontrolou ve vztahu a dominancí v činění rozhodnutí

Jedinci s vysokou osobnostní dominancí se projevovali dominantně v činění rozhodnutí a dominanci sexuální a naopak jedinci s nízkou osobnostní dominancí udávali nižší dominanci v činění rozhodnutí a sexuální dominanci. Jedinci s tendencemi k dominantnímu vůdcovství měli vyšší tendence k budování koalic a dominovali při činění rozhodnutí. Jedinci, jež více kontrolovali svého partnera, byli rovněž více dominantní při činění rozhodnutí.

Nízká až střední negativní závislost se dále projevovala mezi:

- Osobnostní dominancí a budováním koalic
- Budováním koalic a sebe prosazováním
- Budováním koalic a sexuální dominancí

Jedinec s vyššími tendencemi k budování koalic udával nižší osobnostní dominanci,

měl nižší tendence se bezohledně prosazovat a byl submisivnější v sexuální rovině.

Muži

U mužů nebyla při zjišťování vztahu mezi celkovými skóry jednotlivých dotazníků na základě daných dat zjištěna žádná významná souvislost.

Při analýze jednotlivých částí dotazníků vyšla střední až podstatná závislost mezi:

- Osobnostní dominancí a dominantním vůdcovstvím
- Osobnostní dominancí a dominancí v činění rozhodnutí
- Dominantním vůdcovstvím a budováním koalic

Muži s vysokou osobnostní dominancí měli větší tendence k dominantnímu vůdcovství a byli více dominantní při činění rozhodnutí v partnerském vztahu a naopak. Muži, kteří měli vyšší tendence k dominantnímu vůdcovství, měli taktéž vyšší tendence k budování koalic.

Ženy

U žen byl mezi celkovými skóry jednotlivých dotazníků potvrzen výskyt vztahu mezi rovinou osobnostní a vnitroskupinové dominance, jako tomu bylo u celkového vzorku. Jedná se o závislost střední až podstatnou. Ženy s vyšší osobnostní dominancí se tudíž projevovaly dominantněji i ve skupině.

V rámci jednotlivých částí dotazníků byla nalezena střední až podstatné korelace mezi:

- Osobnostní dominancí a dominantním vůdcovstvím
- Osobnostní dominancí a sebe prosazováním
- Kontrolou ve vztahu a dominancí v činění rozhodnutí

Čím více byly ženy osobnostně dominantní, tím větší měly tendence k dominantnímu vůdcovství a k sebe prosazování. Rovněž tomu bylo i s kontrolou ve vztahu. Větší kontrola ve vztahu souvisela s vyšším skórem dominance v činění rozhodnutí a naopak.

Nízká až střední závislost byla potom identifikována mezi:

- Dominancí v činění rozhodnutí a sexuální dominanci
- Dominancí v činění rozhodnutí a dominantním vůdcovstvím
- Dominancí v činění rozhodnutí a osobnostní dominanci

Ženy dominantní v činění rozhodnutí tak vykazovaly vyšší osobnostní dominanci, měly větší tendence k vůdcovství a byly více dominantní v sexu a naopak.

Jednotlivé hypotézy

1. Jedinec s vysokou mírou osobnostní dominance bude ve vysoké míře dominantní i v ostatních rovinách dominance, tj. bude mít také vysokou míru vnitroskupinové dominance, partnerské dominance a dominance sexuální.

V rámci této práce se ukazuje, že rovina dominance jakožto osobnostního rysu co se týče četnosti a souvislosti s ostatními rovinami jednoznačně převládá. Byl prokázán vztah dominance coby osobnostního rysu se všemi rovinami dominance, které zde byly zmíněny. Lze tedy říci, že obecně jedinec s vyšší osobnostní dominancí se projevoval vyšší dominancí ve skupině, v partnerství i v sexu.

2. Jedinec dominantní v partnerství bude dominovat rovněž ve skupině.

Analýza jednotlivých subškál ukázala nízkou až střední korelaci mezi dominantním vůdcovstvím (subškála dominance mezi vrstevníky RSPQ - skupinová dominance) a dominancí v činění rozhodnutí (zastupující partnerskou dominanci - SRPS), která udává, že jedinec s tendencemi k dominantnímu vůdcovství dominoval v činění rozhodnutí v rámci partnerského vztahu a jedinec nemající tendence k vůdcovství se byl při rozhodování ve vztahu submisivní. Tento vztah mezi vůdcovstvím (vnitroskupinová dominance, RSPQ) a dominancí v činění rozhodnutí (partnerská dominance, SRPS) se ukazuje jak u celkového vzorku, tak i u vzorku žen.

3. Jedinec dominantní v partnerství bude dominantní i v sexu.

Korelační analýza ukázala pouze u žen a nikoli u mužů nízkou až střední souvislost mezi dominancí v činění rozhodnutí (subškála partnerské dominance, SRPS) a sexuální

dominancí. Ženy dominující (/podřizující) při rozhodování se projevovali dominantně (/submisivně) i v sexuální oblasti.

4. Jedinec sexuálně dominantní bude dominovat také ve skupině.

Analýza dotazníků a jejich jednotlivých částí celého vzorku ukazuje nízkou až střední korelaci mezi budováním koalic (subškála dotazníku RSPQ) a sexuální dominancí. Jedinci, kteří udával vyšší tendence k budování koalic byli méně sexuálně dominantní. Nicméně po rozdělení vzorku na muže a ženy nebyla korelace mezi těmito rovinami dominance opětovně nalezena.

7 Diskuze

Cílem této práce bylo zjistit, zda spolu vzájemně souvisejí roviny dominance osobnostní, vnitroskupinové, partnerské a sexuální a případně jakým způsobem. Muži jsou stereotypně chápáni jako více dominantní pohlaví (Amaro, 1995; Peplau & Campbell, 1989), ovšem výsledky korelací celkových skóre u mužů nepřinesly žádné signifikantní výsledky. Taktéž je zajímavé, že vztah mezi tendencemi k dominantnímu vůdcovství (vnitroskupinová dominance, RSPQ) a dominancí v činění rozhodnutí (partnerská dominance, SRPS), který se projevil u celkového vzorku (u mužů a žen dohromady), byl následovně potvrzen jen u vzorku žen. U vzorku mužů korelace tento vztah nepotvrdila. Ženy mající větší tendence k dominantnímu vůdcovství tak dominují i při rozhodování v partnerství, ale u mužů se tento vztah neprojevil jakožto významný.

V rámci jednotlivých rovin dominance se nejčastěji objevovala v korelaci s dalšími rovinami především dominance jakožto osobnostní rys. Tato rovina dominance vycházela nejčastěji ve vztahu s rovinou dominance uvnitř skupiny, což se může také odvíjet od použitých standardizovaných dotazníků (osobnostní dominance IPIP, dominance mezi vrstevníky RSPQ), které slouží k popsání osobnosti jedince. Akorát k tomu přistupují rozdílnými cestami - jeden skrze osobnostní vlastnosti (IPIP) a druhý skrze vykazované chování jedince ve skupině (RSPQ). V rámci analýzy celkových skóre dotazníků mezi těmito rovinami také vycházel pozitivní vztah a v rámci analýzy jednotlivých částí osobnostní dominance nejčastěji korelovala se subškálou Tendence k dominantnímu vůdcovství RSPQ (vnitroskupinové dominance). U mužů i u žen souvislost mezi těmito rovinami vycházela jako podstatná a jejich korelace byla jednou z nejvyšších. Kohoutek (2009) ve svém článku zmiňoval snahu každého jedince o sjednocení jednotlivých rolí, což dokresluje tento výsledek. Jedinec vysoce dominantní ve skupině, představoval i vysoce dominantní osobnost, dalo by se tak říci, že "sjednotil" tyto své role.

V samostatných analýzách skóre dle pohlaví u mužů byly zjištěny podstatné souvislosti především v oblasti rozhodování - mezi dominancí osobnosti a vůdcovstvím a dominancí v činění rozhodnutí. Taktéž se u mužů ukázala podstatná souvislost mezi tendencemi k dominantnímu vůdcovství a budováním koalic. Tento vztah dokresluje obraz dominantních mužů, kteří jsou často bráni za vůdce a dobré (schopné) spojence (Krech, Crutchfield, Ballachey, 1962).

U žen se nejčastěji ukazovala souvislost mezi dominancí v činění rozhodnutí a

ostatními rovinami - osobnostní, sexuální, skupinovou (dominantní vůdcovství) a partnerskou (kontrola ve vztahu). Schopnost rozhodovat se u žen se odráží ve všech rovinách dominance. Ženy submisivní v činění rozhodnutí měly větší tendence ustupovat a podřizovat se ve skupině, byli méně dominantní v partnerství, více submisivní v sexuálních aktivitách a naopak ženy dominantní v činění rozhodování v daných oblastech více dominovaly. Podobné výsledky získal již Maslow (1942), který ve svém výzkumu zpozoroval, že ženy s pocitem dominance ve středním intervalu se při sexu projevovaly submisivněji a rovněž ženy dominantní preferovaly dobré milence. Z jeho výzkumu také vyšlo, že ženy, které v partnerství dominovaly nad partnerem musely pro dosažení sexuálního uspokojení nad partnerem dominovat i v sexu. To koresponduje s korelací, kdy ženy dominovaly v rozhodování, měly vyšší i sexuální dominanci.

Zajímavé jsou výsledky korelace mezi dominantním vůdcovstvím a osobnostní dominancí, které v celkovém vzorku vychází pozitivní vztah a ukazuje se tak, že jedinec osobnostně dominantní měl tendence k dominantnímu vůdcovství. Vychází avšak také vztah, že jedinec osobnostně dominantní neměl tendence k budování koalic, ale přesto jedinec s tendencemi k budování koalic měl tendence k dominantnímu vůdcovství.

7.1 Limity práce

Autorka si je vědoma a zohledňuje ve své práci fakt, že pracuje s daty omezeného vzorku (N=158) a je si vědoma, že pro posouzení sexuální dominance/submisivity byla použita pouze jedna položka. Pro další výzkumy týkající se sexuální dominance by bylo dobré vypracovat obsáhlejší dotazník.

Věkové rozložení skupiny se koncentruje v období studentských let, což bude ve výsledcích zcela jistě také hrát roli. V dalších rozšiřujících výzkumech dominance by mohlo být zajímavé studovat vliv věku na dominanci. V rámci této práce se uvažovalo nad porovnáním rozdílných věkových skupin s korelacemi hladin dominance v různých rovinách, avšak vzhledem ke špatnému rozložení věku vzorku - celkem 86,1% celého vzorku ve věkovém rozmezí mezi 19 a 26 lety (věk VŠ studenta), by výsledky nebyly při rozdělení do skupin příliš relevantní. Percentuální věkové rozložení vyplývá z faktu hledání účastníku a rozšiřování informací o provádění partnerského výzkumu především na vysokých školách.

Také je nutné upozornit na fakt, že se v práci nakládá pouze s daty heterosexuálních (při nejmenším v době sbírání dat) párů a chybí tedy zastoupení

homosexuálních jedinců. Další rozšíření práce by se tak mohlo zabývat dominancí u homosexuálních jedinců.

V neposlední řadě je také nutné podotknout, že se zde pracuje pouze s daty jedinců, kteří byli v danou dobu ve vztahu a vzorek tak nepokrývá jedince žijící samostatně, což by se mohlo odrážet na jejich chování a jejich dominanci (např. by se mohlo jednat o jedince žijící samostatně z důvodu jejich vysoké dominance).

Vzhledem k použití korelační analýzy není možné určit kauzalitu a zjistit jaká rovina dominance podněcuje jinou a je její příčinou. V dalších studiích zabývajících se vztahem rovin dominance by bylo lepší provést jiné analýzy a zjistit, která rovina zapříčiňuje jakou.

8 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, zda existuje vzájemná souvislost mezi rovinami osobnostní, vnitroskupinové, partnerské a sexuální dominance. Byl předpokládán vztah, že čím vyšší je jedincova dominance v jedné rovině, tím vyšší bude jeho dominance v rovinách dalších.

V teoretické části práce je rozebírán pojem dominance, jeho definice a různé pohledy, kterými je na fenomén dominance nahlíženo. Obecně je na dominanci nahlíženo buď to jakožto na osobnostní rys, nebo jako na aspekt dyadické interakce. Fenomén dominance je vnímán ve více rovinách a v rámci teoretické části je přiblížena rovina dominance coby osobnostního rysu, rovina vnitroskupinové dominance, partnerské a dominance sexuální. V jednotlivých kapitolách rovin dominance jsou představeny dotazníky, které dominanci vyhodnocují a některé z nich jsou následně použity v empirické části této práce.

Empirická část obsahuje deskriptivní analýzu výzkumného vzorku (N=158), který sestává z heterosexuálních párů, tudíž rozložení mezi obě pohlaví je rovnoměrné (n=79). Pro analýzu dat byla použita neparametrická korelační analýza, pomocí které byl zjišťován nejprve vztah mezi celkovými skóry jednotlivých dotazníků a následně byly zjišťovány také souvislosti mezi jednotlivými částmi dotazníků (v případě dotazníků, které nebylo možno rozdělit na subškály se pracovalo s jejich celkovými skóry).

Nejmarkantnější výsledek představuje zjištění, že rovina osobnostní dominance

značně souvisí s dalšími rovinami dominance. V korelační analýze byla z ostatních rovin nejčastěji ve vztahu s dalšími rovinami a jejich významnost byla signifikantní. Ve většině případů korelace ukazovala, že čím více je jedinec osobnostně dominantní, tím více se dominantně projevuje i v dalších rovinách.

Seznam použité literatury

Akademický slovník cizích slov A-Ž, (2000). Academia

Allee, W. C. (1938). *The social life of animals*. New York. W.W.Norton.

Amaro, H. (1995). Love, sex, and power: Considering women's realities in HIV prevention. *American psychologist*, 50(6), 437.

Baenninger, R. (1981). Dominance: on distinguishing the baby from the bathwater. *Behav. Brain Sci.* 4, p. 431-432.

Bakker, T.C.M. (1986). Aggressiveness in sticklebacks (*Gasterosteus aculeatus* L.): a behaviour genetic study. *Behaviour* 98, p. 1-144.

Bales, R. F. (1970). *Personality and interpersonal behaviour*. New York. Holt, Rinehart & Winston.

Bales, R. F., & Slater, P. E. (1955). Role differentiation in small decision-making groups. In T. Parsons et al. (Eds.). *Family socialisation and interaction process*. New York. Free Press.

Barfield, R. J., Busch, D. E., Wallen, K. (1972). Gonadal influence on agonistic behavior in the male domestic rat.

Barrett, L., Dunbar, R., & Lycett, J. (2001). *Evoluční psychologie člověka*. Praha. Portál s.r.o. 2007

Barrette, C. & Vandal, D. (1986). Social rank, dominance, antler size, and access to food in snow-bound wild woodland caribou. *Behaviour* 97, p. 118-146.

Berger, C. R. (1994). Power, dominance, and social interaction. *Handbook of interpersonal communication*, 450, 507.

Bernstein, I.S. (1976). Dominance, aggression and reproduction in primate societies. *J.theor.Biol.* 60, p. 459-472.

Beslerová, K., (2016). *Vliv dominance na partnerskou spokojenost dlouhodobých párů*, Diplomová práce

- Boyd R. & Silk, J.B. (1983). A method for assigning cardinal dominance ranks. *Anim.Behav.* 31, p.
- Boyle, G. J., Matthews, G., Saklofske, D. H. (2008). *The Sage Handbook of Personality Theory and Assessment. Vol 2 Personality Measurement and Testing*
- Browing, J. R. & Kessler, D. & Hatfiels, E. & Choo, R. (1999). Power, Gender, and Sexual Behavior, *The Journal of Sex Research*, Vol. 36, No. 4, p. 342 – 347.
- Burgoon, J. K., & Dunbar, N. E. (2000). An interactionist perspective on dominance-submission: Interpersonal dominance as a dynamic, situationally contingent social skill. *Communication Monographs*, 67 (1), 96-121.
- Burgoon, J. K., & Hale, J. L. (1984). The fundamental topoi of relational communication. *Communication Monographs*, 51, 193-214.
- Burgoon, J. K., Johnson, M. L., & Koch, P. T. (1998). The nature and measurement of interpersonal dominance. *Communication Monographs*, 65, 308-335.
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. & Clark, R. D. & Hatfield, E. (1993). Sexual Strategies Theory: All Evolutionary Perspective on Human Mating. *Psychological Review* Vol. 100, No. 2, 204 – 232.
- Buss, D. M. (1981). Sex Differences in the Evolution and Performance of Dominant Acts, University of California Berkeley: *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 40, No. 1, 147 – 154.
- Candland, K. D. & Hoer, J. B. (1981). Theological status of dominance. *Behav. Brain Sci.* 4, p. 436-437.
- Carballo-Diéguez, A., Dolezal, C., Nieves, L., Díaz, F., Decena, C., & Balan, I. (2004). Looking for a tall, dark, macho man... sexual-role behaviour variations in Latino gay and bisexual men. *Culture, Health & Sexuality*, 6(2), p. 159-171.
- Cardell, M. & Mawr, B. & Colleges, H. & Finn, S. & Coljege, H. & Marecek, J. & College, S. (1981). Sex-Role Identity, Sex-Role Behavior, and Satisfaction in Heterosexual, lesbian, and Gay Male Couples.
- Cattell, R. B., Eber, H. W., & Tatsuoka, M. M. (1970). Handbook for the sixteen personality factor questionnaire (16 PF): In clinical, educational, industrial, and research psychology, for use with all forms of the test. Institute for Personality and Ability Testing.
- Clark, R. D., & Hatfield, E. (1989). Gender differences in receptivity to sexual offers. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 2(1), p. 39-55.
- Clutton-brock, T. H. & Harvey, P. H. (1976). Evolutionary rules and primate societies. In: *Growing points in ethology* (P.P.G. Bateson & R.A. Hinde, eds). The University Press, Cambridge, p.195-237.

- Cobey, K. D. & Nicholls, M. & Leongómez, J. D. & Roberts, S. C. (2015). Self-reported Dominance in Women: Associations with Hormonal Contraceptive use, Relationship Status, and Testosterone, *Adaptive Human Behavior and Physiology* 1(4), p. 449 – 459.
- Communication, 4(3-4), p. 235-248.
- Connell, R. W. (2014). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*.
Constructing a communication-based theory of relational power. *Journal of Family*
- Cumins, D. (2006). *The handbook of evolutionary psychology*, p. 676 – 697.
- Cummins, D. (2005). Dominance, status, and social hierarchies. *The handbook of evolutionary psychology*, p. 676-697.
- De Bruyn, M. (1992). Women and aids in developing countries: The XIIth international conference on the social sciences and medicine. *Social Science & Medicine*, 34(3), p. 249-262.
- Dewsbury, D. A. (1990). Fathers and sons: genetic factors and social dominance in deer mice, *Peromyscus maniculatus*. *Anim.Behav.* 39, p. 284-289.
- Dovidio, J. F., Brown, C. E., Heltman, K., Ellyson, S. L., & Keating, C. F. (1988). Power displays between women and men in discussions of gender-linked tasks: A multichannel study. *Journal of personality and Social Psychology*, 55(4), 580.
- Drews, C. (1993). The concept and definition of dominance in animal behaviour. *Behaviour*, 125(3), p. 283-313.
- Dunbar, N. E. & Burgoon, J. K. (2005). Perceptions of power and interactional dominance in interpersonal relationships, *Journal of Social and Personal Relationships*, Vol. 22(2), p. 207 – 233.
- Dunbar, N. E. (2004). *Theory in progress: Dyadic power theory*:
- Dunbar, N. E., Bippus, A. M., & Young, S. L. (2008). Interpersonal dominance in relational conflict: a view from dyadic power theory. *Interpersona* 2(1), p. 1-33.
- Dunbar, R.I.M. (1988). *Primate social systems*. Croom Helm, London & Sydney.
- Engle, J. & Thurmaier F. (2012). *Jak to se mnou mluvíš?! Neocenitelné rady pro lepší komunikaci s vaším partnerem*. Grada
- Firestone, I. J., Lichtman, C. M., & Colamosca, J. V. (1975). Leader effectiveness and leadership conferral as determinants of helping in a medical emergency. *Journal of Personality and Social Psychology*, (31), p. 343-348.
- Foa, E., & Foa, U. (1974). *Societal structures of the mind*. Springfield, Il: Charles C. Thomas.

- French, J. R. P., Raven, B.H. (1959). The bases of social power. *Studies in social power*. p. 150-167
- Gage, F. H. (1981). Dominance: measure first and then define. *Behav. Brain Sci.* 4, p. 440-441.
- Gauthreaux, S. A. Jr. (1978). The ecological significance of behavioural dominance. - In: *Perspectives in ethology 3*. (P.P.G. Bateson & P. H. Klopfer, eds). Plenum Press, New York, p. 17-54.
- Gilbert, P. (1989). *Human Nature and Suffering*. Hillsdale, NJ (Erlbaum) 1989.
- Gilbert, P. (1992). *Depression. The Evolution of Powerlessness*. Hillsdale, NJ (Erlbaum) 1992.
- Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. *Personality psychology in Europe*, 7(1), p. 7-28.
- Grant, V. J. & France, J. T. (2004). Dominance and testosterone in women.
- Gray-Little, B., & Burks, N. (1983). Power and satisfaction in marriage: A review and critique. *Psychological Bulletin*, 93, p. 513-538.
- Guhl, M., Craig, J. V. & Mueller, C. D. (1960). Selective breeding for aggressiveness in chickens. *Poultry Sci.* 39, p. 970-980.
- Habešová, T. (2001). Dominance a submisivita v rozdílných sociálních rolích, Diplomová práce
- Hand, J. L. (1986). Resolution of social conflicts: dominance, egalitarianism, spheres of dominance, and game theory. *Q. Rev. Biol.* 61, p. 201-220.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha. Portál, s.r.o.
- Haškovcová, H. (2002). *Lékařská etika*. Galén.
- Hayesová, N. (1993). *Základy sociální psychologie*. Praha. Portál, s.r.o. 2013
- Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha. Portál, s.r.o.
- Hinde, R. A. & Datta, S. (1981). Dominance: an intervening variable. *Behav. Brain Sci.* 4, p. 442.
- Hinde, R. A. (1978). Dominance and role - two concepts with dual meaning. *J. soc. biol. Struct.* 1, p. 27-38.
- HOFFMANN, A.A. (1988). Heritable variation for territorial success in two *Drosophila melanogaster* males. *Anim.Behav.* 36, p. 1180-1189.

- Holland, J., Ramazanoglu, C., Sharpe, S., & Thomson, R. (1994). Power and desire: The embodiment of female sexuality. *Feminist Review*, (46), p. 21-38.
- Chalmers, N. R. & Rowell, T. E. (1971). Behavior and female reproductive cycles in a captive group of mangabeys. *Folia primatol.* 14, p. 1-14.
- Cheney, D. L., & Seyfarth, R. M. (2008). *Baboon metaphysics: the evolution of a social mind.* University of Chicago Press.
- Jackson, D. N. (1971). The dynamics of structured personality tests: 1971. *Psychological Review*, Vol 78(3), May 1971, p. 229-248.
- Jacobson, G. F. (1986). Power dynamics in love and marriage. *Psychiatric Annals*, 16, p. 647-649.
- Jay, P. (1965). The common langur of North India. In: *Primate behavior, field studies of monkeys and apes.* (I. Devore, ed.). Holt, Rinehart and Winston, New York, p. 197-249.
- Josephs, R. A., Newman, M. L., Brown, R. P., & Beer, J. M. (2003). Status, testosterone, and human intellectual performance stereotype threat as status concern. *Psychological Science*, 14(2), p. 158-163.
- Julian, T. & McKenry, P. C. (1989). Relationship of Testosterone to Men's Family Functioning at Mid-Life: A Research Note, *Aggressive Behavior* Volume 15, p. 281-289
- Kassin, S. (2004). *Psychologie.* Albatros Media a. s. 2012
- Kaufmann, J.H. (1967). Social relations of adult males in a free-ranging band of rhesus monkeys. In: *Social communication among primates.* (S.A. Altmann, ed.). University of Chicago Press, Chicago and London: p. 73-98.
- Kelly, P. J., & Morgan-Kidd, J. (2001). Social Influences on the Sexual Behaviors of Adolescent Girls in At-Risk Circumstances. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 30(5), p. 481-489.
- Kikkawa, J., Smith, J. N. M., Prys-Jones, R., Fisk, P. & Catterall, C. (1986). Determinants of social dominance and inheritance of agonistic behavior in an island population of silvereyes (*Zosterops lateralis*). *Behav. Ecol. Sociobiol.* 19, p. 165-169.
- Kohoutek, R. (2009). *Sociální komunikace. Psychologie v teorii a praxi.*
- Kohoutek, R. (2009). *Sociální skupiny a pozice a role člověka v nich.*
- Komter, A. (1989). Hidden power in marriage. *Gender & Society*, 3(2), p. 187-216.
- Krech, D., Crutchfield, R. S., & Ballachey, E. L. (1962). *The individual in society.* New York: McGraw Hill.

Kteily, N. S., Sidanius, J. & Levin S. (2010). Social dominance orientation: Cause or 'mere effect'? Evidence for SDO as a causal predictor of prejudice and discrimination against ethnic and racial outgroups

La Freniere, P., Charlesworth, W.R. (1983). Dominance, attention, and affiliation in a preschool group: a nine - month longitudinal study. *Ethology and Sociobiology*, Vol. 4, Issue 2, p. 55-67

Ladd, G. W. (1999). Peer relationships and social competence during early and middle childhood. *Annual review of psychology*, 50(1), p. 333-359.

Landau, H. G. (1951). On dominance relations and the structure of animal societies: I. Effect of inherent characteristics, *Bulletin of mathematical biophysics* volume 13

Lee, P. C. (1983). Context specific unpredictability in dominance interactions. In: *Primate social relationships*. (R.A. Hinde, ed.). Blackwell Scientific Publications, Oxford, p. 35-44.

Leung, K. (1988). Some determinants of conflict avoidance. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 19(1), p. 125-136.

Liska, J. (1988). Dominance-seeking strategies in primates: An evolutionar perspective. Paper presented at the XII congress of the international primatological society, Brasilia, Brazil

Lockwood, R. (1979). Dominance in wolves: useful construct or bad habit?. In: *The behaviour and ecology of wolves*. (E. Klinghammer, ed.). Garland Press, New York, p. 225-244.

Lorenz, K. (1963). Tak zvané zlo

Lund, O. C. H., Tamnes, C. K., Moestue, C., Buss, D. M. & Vollrath, M. (2006). Tactics of hierarchy negotiation

Maslow, A. H. (1937). Dominance-Feeling, Behavior, and Status

Maslow, A. H. (1942). Self-Esteem (Dominance-Feeling) and Sexuality in Women, *The Journal of Social Psychology*, 16(2), p. 259-294.

Mazur, A., & Booth, A. (1998). Testosterone and dominance in men. *Behavioral and brain sciences*, 21(03), p. 353-363.

McGuire, M .T., Raleigh, M. J. & Brammer, G. L. (1984). Adaptation, selection, and benefit-cost balances: implications of behavioral-physiological studies of social dominance in male vervet monkeys. *Ethol. Sociobiol.* 5, p. 269-277.

Meeker, C. (2013). Bondage and discipline, dominance and submission, and sadism and masochism (BDSM) identity development.

- Moore, A. J. (1990). The inheritance of social dominance, mating behaviour and attractiveness to mates in male *Nauphoeta cinerea*. *Anim. Behav.* 39, p. 388-397.
- Morse, D. H. (1974). Niche breadth as a function of social dominance. *Am. Nat.* 108, p. 818-830.
- Nicolson, P., & Burr, J. (2003). What is 'normal' about women's (hetero)sexual desire and orgasm?: a report of an in-depth interview study. *Social Science & Medicine*, 57(9), p. 1735-1745.
- Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R. & Wagenaar, W. A. (2009). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha. Portál, s.r.o. 2012
- Olson, D. H., & Cromwell, R. E. (1975). Power in families. In R. E. Cromwell and D. H. Olson (Eds.), *Power in Families*. New York: Sage, p. 3-1
- Pastor, Z. (2007). *Tajemství ženské sexuality*. Computer Media
- Peplau, L. A. (1979). Power in dating relationships. *Women: A feminist perspective*, p. 106-121.
- Peplau, L. A. (1983). Roles and gender. *Close relationships*, p. 220-264.
- Peplau, L. A., & Campbell, S. M. (1989). The balance of power in dating and marriage. *Women: A feminist perspective*, p. 121-137.
- Popp, J. L. & Devore, I. (1979). Aggressive competition and social dominance theory: synopsis. In: *The great apes*. (D.A. Hamburg & E.R. McCown, eds). The Benjamin/Cummings Publishing Co., Menlo Park, p. 317-338.
- Pratto, F., Sidanius, J. & Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17(1), p. 271-320
- Průšová, D. (2010). *Neverbální projevy dominance v partnerské interakci*, Bakalářská práce
- Pulerwitz, J., Gortmaker, S. L., & DeJong, W. (2000). Measuring sexual relationship power in HIV/STD research. *Sex Roles*, 42(7-8), p. 637-660.
- Purifoy, F. E., & Koopmans, L. H. (1979). Androstenedione, testosterone, and free testosterone concentration in women of various occupations. *Social Biology*, 26(3), p. 179-188.
- Ralls, R. (1976). Mammals in which females are larger than males. *Q. Rev. Biol.* 51, p. 245-276.

- Roberts, S. C., Little, A. C., Gosling, L. M., Perrett, D. I., Carter, V., Jones, B. C., ... & Petrie, M. (2005). MHC-heterozygosity and human facial attractiveness. *Evolution and Human Behavior*, 26(3), p. 213-226.
- Rogers- Millar, E.L.; Millar, F.E. (1979). Domineeringness and dominance: A transactional view. *Human communication*. vol. 5, p. 238-246.
- Rogers, S. C. (1975). Female Forms of Power and the Myth of Male Dominance: A Model of Female/ Male Interaction in Peasant Society. *American Ethnologist*, Vol. 2, No. 4, Sex Roles in Cross-Cultural Perspective, p. 727-756.
- Rollins, B. C., & Bahr, S. J. (1976). A theory of power relationships in marriage. *Journal of Marriage and the Family*. Vol. 38, No. 4, p. 619 – 627.
- Roney, J. R., Mahler, S. V., & Maestripieri, D. (2003). Behavioral and hormonal responses of men to brief interactions with women. *Evolution and human Behavior*, 24(6), p. 365-375.
- Rowell, T. E. (1974). The concept of social dominance. *Behav. Biol.* 11, p. 131-154.
- Sarantakos, S. (1998). Sex and power in same-sex couples. *The Australian Journal of Social Issues*, 33(1), 17.
- Savin-Williams, R. C. (1975). Dominance in a human adolescent group. *Animal Behaviour*, Vol. 25, Part 2, May 1977, p. 400-406.
- Scott, J. P. & Fuller, J. L. (1965). *Genetics and the social behavior of the dog*. University of Chicago Press, Chicago.
- Schjelderup-ebbe, T. (1922). Beiträge zur Sozialpsychologie des Haushuhns. *Zeitsch. f. Psychol.* 88, p. 226-252.
- Schmid Mast, M., Hall, J. A., (2004). When Is Dominance Related to Smiling? Assigned Dominance, Dominance Preference, Trait Dominance, and Gender as Moderators. *Sex Roles*, Vol. 50, Nos. 5/6
- Slovník cizích slov pro nové století, (2007)
- Smuts, B. (1981). Dominance: an alternative view. *Behav. Brain Sci.* 4, p. 448-449.
- Sprecher, S., & Felmlee, D. (1997). The balance of power in romantic heterosexual couples over time from “his” and “her” perspectives. *Sex Roles*, 37(5), p. 361-379.
- Stiles, B. L., & Clark, R. E. (2011). BDSM: A subcultural analysis of sacrifices and delights. *Deviant Behavior*, 32(2), p. 158-189.
- Sugiura, H., Mifune N., Tsuboi S. & Yokota, K. (2016). Gender differences in intergroup conflict: The effect of outgroup threat priming on social dominance orientation

- Syme, G. J. (1974). Competitive orders as measures of social dominance. *Anim. Behav.* 22, p. 931-940.
- Thorndike, E. L. (1911). *Animal intelligence: Experimental studies*
- Todd, P. M., Penke, L., Fasolo, B., Lenton, A. P., (2007). Different cognitive processes underlie human mate choices and mate preferences. *PNAS*, 38, p. 15011–15016.
- Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection (Vol. 136, p. 179). *Biological Laboratories, Harvard University.*
- Van kreveld, D. (1970). A selective view of dominance-subordination relations in mammals. *Genetic Psychol. Monogr.* 81, p. 141-173.
- Vessey, S. H. (1981). Dominance as control. *Behav. Brain Sci.* 4, 449.
- Wagner, S. J. & Gauthreaux, S. A. Jr. (1990). Correlates of dominance in intraspecific and interspecific interactions of song sparrows and white-throated sparrows. *Anim. Behav.* 39, p. 522-527.
- Wang, R. H., Wang, H. H., & Hsu, H. Y. (2007). A relationship power scale for female adolescents: preliminary development and psychometric testing. *Public Health Nursing*, 24(1), p. 81-90.
- Weber, M. (1921): *The theory of economic and social organisation.* New York: Free Press.
- Weiss, M. (2011). *Techniques of Pleasure: BDSM and the Circuits of Sexuality.* Duke University Press.
- Weiss, P. (2002). *Sexuální deviace.* Praha. Portál, s.r.o.
- Weiss, P. (2010). *Sexuologie.* Grada
- Williams, J. E., & Bennett, S. M. (1975). The definition of sex stereotypes via the adjective check list. *Sex Roles*, 1(4), p. 327-337.
- Wilson, E. O. (1975). *Sociobiology. The new synthesis.* Harvard University Press, Cambridge
- Wolfe, L. A. (1984). Female rank and reproductive success among Arashiyama B Japanese macaques (*Macaca fuscata*). *Int. J. Primatol.* 5, p. 133-143.
- Zuroff, D. C., Fournier, M. A., Patall, E. A., & Leybman, M. J. (2010). Steps toward an evolutionary personality psychology: Individual differences in the social rank domain. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 51(1), 58.

Přílohy

Příloha č. 1a: Náborový leták (pro heterosexuální participanty)

Výzkum vývoje partnerských vztahů

Probíhající pod záštitou FHS Univerzity Karlovy a je podpořen Grantovou agenturou ČR a Grantovou agenturou UK

Partnerství?

ZASTAVTE SE NA CHVÍLI A ZÚČASTNĚTE SE !

Proč?

- ♦ finanční odměna 200 Kč
- ♦ poznáte kvality a nedostatky Vašeho vztahu

Jak?

- ♦ pomocí internetu
- ♦ otázky zodpovíte za 40 min

Kritéria účasti:

1. věk partnerů 18 - 60 let
2. zúčastnit se mohou heterosexuálně orientovaní muži a ženy, kteří mají v současné době partnera/partnerku.
3. dále je nezbytné, aby se výzkumu kromě Vás zúčastnil/a i Váš partner/Vaše partnerka.

Máte zájem se zúčastnit?

Kontaktujte nás na emailu: vyzkum-partnerstvi@mail.fhs.cuni.cz

Za výzkumný tým: Kateřina Breslerová, Mgr. Jakub Binter, Mgr. Kateřina Klapilová, PhD.
a Mgr. Klára Bártová

Příloha č. 1b: Náborový leták (pro homosexuální participanty)

Výzkum vývoje partnerských vztahů

Probíhající pod záštitou FHS Univerzity Karlovy a je podpořen Grantovou agenturou ČR a Grantovou agenturou UK

Partnerství?

ZASTAVTE SE NA CHVÍLI A ZÚČASTNĚTE SE !

Proč?

- ♦ finanční odměna 200 Kč
- ♦ poznáte kvality a nedostatky Vašeho vztahu

Jak?

- ♦ pomocí internetu
- ♦ otázky zodpovíte za 40 min

Kritéria účasti:

1. věk partnerů 18 - 60 let
2. zúčastnit se mohou homosexuálně orientovaní muži a ženy, kteří mají v současné době partnera/partnerku.
3. dále je nezbytné, aby se výzkumu kromě Vás zúčastnil/a i Váš partner/Vaše partnerka.

Máte zájem se zúčastnit?

Kontaktujte nás na emailu: partnersky-vyzkum@mail.fhs.cuni.cz

Za výzkumný tým: Kateřina Breslerová, Mgr. Jakub Binter, Mgr. Kateřina Klapilová, PhD.
a Mgr. Klára Bártová

Příloha č. 2: Náborový e-mail

Dobrý den,

za výzkumný tým Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze bychom Vás tímto chtěli požádat o spolupráci a pomoc s rozsáhlým **psychologickým výzkumem „Vývoj partnerských vztahů“**.

Cílem výzkumu je sledovat současný vývoj partnerských vztahů v naší republice a popsat fenomény, které ovlivňují vývoj spokojenosti partnerů v průběhu jejich vztahu. Výzkum je plánován na období jednoho až tří let, přičemž účastnit se můžete opakovaně (opakovaná účast je naopak velmi preferována).

Výzkum probíhá formou **vyplnění online dotazníku**. Vyplnění dotazníku je zcela anonymní a není možné podle vyplněných údajů dohledat konkrétního hodnotitele. Délka vyplňování dotazníků je individuální, v průměru zabere 40 minut. Za Vaši ochotu a čas, který věnujete této studii, budete odměněni finanční částkou ve výši 200 Kč (za Vaši účast a účast Vašeho partnera/Vaší partnerky). Ani jeden z partnerů nebude mít přístup k vyplněným datům toho druhého.

Kritéria účasti:

- 1) V současné době máte partnera/partnerku
- 2) Věk Vás a Vašeho partnera je mezi 18 – 60 lety
- 2) Výzkumu se zúčastní kromě Vás i Váš partner/Vaše partnerka

Pokud máte zájem zúčastnit se, **kontaktujte nás na emailu:**

Pro heterosexuální páry: vyzkum-partnerstvi@mail.fhs.cuni.cz

Pro homosexuální páry: partnersky-vyzkum@mail.fhs.cuni.cz

Rozšířte prosím tuto informaci mezi své známé a kamarády!

Za výzkumný tým,

Karolína Peterková, Mgr. Jakub Binter, Mgr. Kateřina Klapilová, Ph.D. a Mgr. Klára Bártová, Ph.D.

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Dobrý den,

vítejte na stránkách výzkumu vývoje partnerských vztahů, který se koná pod záštitou Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy s podporou Grantové agentury ČR a Grantové agentury UK. Cílem výzkumu je sledovat současný vývoj partnerských vztahů v naší republice a popsat fenomény, které ovlivňují vývoj spokojenosti partnerů v průběhu jejich vztahu.

Otázky a testy, které budou následovat, se týkají zejména fungování Vašeho partnerství či Vaší partnerské historie a Vašich i partnerových osobnostních charakteristik. Věříme, že Vám tyto otázky umožní zamyslet se nad rozličnými oblastmi Vašeho partnerského vztahu či nad jeho vývojem, což může být místy i zábavné - málokdy si člověk najde čas se nad svým partnerstvím komplexně zamyslet. Velmi důležité je, abyste vše vyplňovali v klidu a v soukromí a nediskutovali své odpovědi s partnerem (po odeslání však můžete vše s partnerem/partnerkou probrat). Vyplňování aplikace je zcela intuitivní, řiďte se instrukcemi přítomnými na každé stránce. Délka vyplňování by neměla přesáhnout 40 min (můžete vyplnit pouze část a zbytek doplnit později. K rozpracovanému dotazníku se tedy můžete vrátit, a to po dobu dvou dnů od Vašeho prvního přihlášení), průběh vyplňování můžete sledovat na počítačle dole na každé stránce. Po vyplnění nás prosím opět kontaktujete na email kvůli vyplacení Vaší odměny.

Za výzkumný tým se zavazujeme, že:

veškeré údaje, jež uvedete, budou anonymizovány a vedeny pod náhodně přidělenými číselnými kódy, nebudou spojeny s žádnými údaji umožňujícími Vaši identifikaci. Vaše jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Tato data budou použita pouze k vědeckým účelům. V případě Vašeho zájmu budou na Vaši emailovou adresu zasílány publikace, které budou založeny na výsledcích tohoto výzkumu. Za vyplnění dotazníku máte nárok na finanční odměnu ve výši 200,-/pár (vyplacení finanční odměny je podmíněno účastí obou partnerů).

Přejeme příjemné vyplňování, v případě jakéhokoliv problému nás kontaktujete na emailu:

partnersky-vyzkum@mail.fhs.cuni.cz

Za výzkumný tým,

Karolína Peterková, Mgr. Jakub Binter, Mgr. Kateřina Klapilová, PhD. a Mgr. Klára Bártová, Ph.D.

- Ano, souhlasím (1)
- Ne, nesouhlasím (2)

Příloha č. 4: Formulář o převzetí odměny

Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií

Vyúčtování odměn vyplácených fyzickým osobám spolupracujícím při realizaci výzkumu
smlouva dle § 51 OZ a § 10 odst. 3, pís.a) zák.586/92

Druh činnosti:

(výzkumný úkol, grant)

Jméno a příjmení	Datum narození	Bydliště	Číslo OP	Čas plnění	Částka	Podpis
Celkem Kč						

§ 10 odst.3, pís.a) zák. 586/92 Sb.,Příjmy osvobozené od daně z příjmu za předpokladu, že nepřesáhnou 20.000,-Kč za rok.

Datum:

Razítko:

Jméno a podpis odpovědné osoby:

Příloha č. 5: Soubor dotazníků

Socio-demografický dotazník

Uveďte prosím své pohlaví:

- Muž (1)
- Žena (2)

Považujete se za osobu (označte prosím jednu z možností):

- Výhradně heterosexuální (1)
- Převážně heterosexuální (2)
- Spíše heterosexuální (3)
- Bisexuální (4)
- Spíše homosexuální (5)
- Převážně homosexuální (6)
- Výhradně homosexuální (7)

Kolik je Vám let?

Jak dlouho jste nyní se svým partnerem? Zadejte prosím počet let a měsíců (údaje prosím zaokrouhlete na celá čísla).

- Let (1)
- Měsíců (2)

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Neukončené základní vzdělání nebo základní vzdělání (1)
- Střední odborné (bez maturity) (2)
- Úplné střední (s maturitou) (3)
- Nástavbové studium (včetně pomaturitního studia) (4)
- Vyšší odborné vzdělání (Dis.) (5)
- Neukončené vysokoškolské vzdělání (6)
- Bakalářské (Bc., BcA.) (7)
- Magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr., aj.) (8)
- Doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.) (9)

Jaké je v současnosti Vaše zaměstnání? (Uveďte název pozice, kterou vykonáváte, například instalatér, manažerka; pokud studujete, uveďte název oboru, například andragogika; pokud studujete i pracujete, uveďte pozici, kterou vykonáváte, tak i obor, který studujete.)

- Pracuji (na plný úvazek) (1)
- Pracuji (na částečný úvazek) (2)
- Studuji a pracuji (3)
- Studuji (4)
- Nepracuji (5)
- Nestuduji a nepracuji (6)

Jak velká je obec, ve které převážně žijete dnes?

- v obci nad 1 milion obyvatel (1)
- v obci se 100 tisíci až 1 milionem obyvatel (2)
- v obci s 50 tisíci až 100 tisíci obyvateli (3)
- v obci se 30 tisíci až 50 tisíci obyvateli (4)
- v obci s 10 tisíci až 30 tisíci obyvateli (5)
- v obci se 3 tisíci až 10 tisíci obyvateli (6)
- v obci s 1 tisícem až 3 tisíci obyvateli (7)
- v obci do 1 tisíce obyvatel (8)

International Personality Item Pool (IPIP)

Následující oddíl obsahuje výroky popisující lidské chování. Každý výrok si, prosím, nejprve pečlivě přečtěte a poté na sedmibodové škále označte jedno číslo, které Vás nejlépe vystihuje. Charakterizujte se tak, jaký/á v současnosti jste, nikoli jaký/á byste si přál/a být v budoucnosti.

	Rozhodně ano (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Rozhodně ne (7)
Snažím se být úspěšnější než ostatní (1)	0	0	0	0	0	0	0
Snažím se přetrumfnout/předčít ostatní (2)	0	0	0	0	0	0	0
Nerozpakuji se opravovat ostatní (3)	0	0	0	0	0	0	0
Snažím se, aby ostatní dělali to, co chci já (4)	0	0	0	0	0	0	0
Požaduji od ostatních vysvětlení jejich chování (5)	0	0	0	0	0	0	0
Když s někým mluvím, chci určovat směr rozhovoru (6)	0	0	0	0	0	0	0
Nebojím se kritizovat ostatní (7)	0	0	0	0	0	0	0

Často zpochybňuji názory ostatních (8)	o	o	o	o	o	o	o
Rád/a stanovuji pravidla pro ostatní (9)	o	o	o	o	o	o	o
Vyvíjím nátlak na ostatní (10)	o	o	o	o	o	o	o
Nesnáším vypadat ctižádostivě (11)	o	o	o	o	o	o	o

Rank Style With Peers Questionnaire (RSPQ)

Níže jsou uvedeny výroky týkající se Vašeho vztahu s vrstevníky. Na uvedené škále, prosím, zaškrtněte, do jaké míry o Vaší osobě dané výroky vypovídají.	Rozhodně ano (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	6)	Rozhodně ne (7)
Nečiní mi potíže ujmout se vedoucí role. (tj. pokud Vám činní potíže ujmout se vedoucí role, zaškrtněte „Rozhodně ne“) (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Často se ujímám iniciativy a předkládám/činím návrhy. (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Často propaguji/se snažím prosadit své nápady, názory a cíle. (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V určité fázi mi nečiní obtíže učinit konečné rozhodnutí za skupinu, aby se záležitost vyřešila. (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Když s něčím přijdu, snažím se to asertivně prosadit. (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Když něčím hodnotným	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

přispějí ostatní, uvědomuji si to a pochválím je. (6)							
Snažím se naslouchat návrhům ostatních. (7)	o	o	o	o	o	o	o
Ke stanoviskům druhých lidí se snažím přístupovat citlivě. (8)	o	o	o	o	o	o	o
Vážím si týmové práce/spolupráce s druhými lidmi. (9)	o	o	o	o	o	o	o
Dojde-li k neshodám, zvažuji kompromis mezi svými návrhy a návrhy ostatních. (10)	o	o	o	o	o	o	o
Dávám přednost spolupráci. (11)	o	o	o	o	o	o	o
Než učiním rozhodnutí, radím se s mnoha lidmi. (12)	o	o	o	o	o	o	o
Někdy si myslím, že je nutné, aby šla lojalita stranou – jinak se věci nepohnou kupředu. (13)	o	o	o	o	o	o	o
Mám zato, že někdy je v zájmu zlepšení mé sociální pozice nutné,	o	o	o	o	o	o	o

aby o mých osobních záměrech ostatní nevěděli. (14)							
Udělám cokoli, abych si polepšil/a – ať to stojí, co to stojí. (15)	o	o	o	o	o	o	o
Ctižádostivý člověk si přílišnou loajalitu k ostatním nemůže dovolit. (16)	o	o	o	o	o	o	o
Soupeřím, když pro mě výsledek vypadá příznivě. (17)	o	o	o	o	o	o	o

Sexual relationship power scale (SRPS)

Uveďte, nakolik souhlasíte s následujícími výroky:

	Zcela souhlasím (1)	-2	-3	-4	Zcela nesouhlasím (5)
Nejčastěji s partnerem děláme to, co chce dělat on. (1)	0	0	0	0	0
Můj partner mi nedovolí oblékat si určité věci. (2)	0	0	0	0	0
Když jsme s partnerem spolu, moc nemluvíme. (3)	0	0	0	0	0
V důležitých rozhodnutích, která se nás týkají, má hlavní slovo můj partner. (4)	0	0	0	0	0
Můj partner mi říká, s kým mohu trávit svůj čas. (5)	0	0	0	0	0
V našem vztahu se cítím jako v pasti. (6)	0	0	0	0	0
Můj partner si dělá co, chce, i když si nepřeji, aby to dělal. (7)	0	0	0	0	0
Jsem více oddaný našemu vztahu než je mu oddaný můj partner. (8)	0	0	0	0	0
Když se s partnerem rozcházíme v názoru, partner si většinou prosadí svou. (9)	0	0	0	0	0
Můj partner je více nezávislý na našem partnerství než já. (10)	0	0	0	0	0
Můj partner chce vždy vědět, kde se nacházím. (11)	0	0	0	0	0
Je možné, že můj partner má sex s někým jiným. (12)	0	0	0	0	0

Vyplňte prosím následující tabulku:

	Vždy já (1)	Většinou já (2)	Oba (3)	Většinou partner (4)	Vždy partner (5)
Kdo obvykle rozhoduje o tom, se kterými přáteli si vyrazíte ven (do divadla, na výlet apod.)? (1)	0	0	0	0	0
Kdo obvykle rozhoduje o tom, jestli budete mít spolu sex? (2)	0	0	0	0	0
Kdo obvykle rozhoduje o tom, co budete společně dělat? (3)	0	0	0	0	0
Kdo obvykle rozhoduje o tom, kdy si promluvíte o závažných věcech (diskuse o problému	0	0	0	0	0
Obecně, kdo má podle Vás ve Vašem vztahu větší moc? (5)	0	0	0	0	0
Kdo obvykle rozhoduje o tom, jaké sexuální aktivity budete praktikovat? (6)	0	0	0	0	0

Dotazník sexuální dominance

Uveďte prosím, zda by Vám v partnerství obecně vyhovovala spíše dominantní či submisivní (= podřízená) role v sexuálních aktivitách.

- Zcela submisivní (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- Zcela dominantní (7)

Uveďte prosím, zda v současném partnerství zastáváte v sexuálních aktivitách vůči partnerovi/partnerce spíše dominantní či spíše submisivní (= podřízenou) roli.

- Zcela submisivní (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- Zcela dominantní (7)

Uveďte prosím, zda v sexu upřednostňujete pasivní (iniciativu necháváte spíše na partnerovi/partnerce) či aktivní (v sexu jste iniciativnější Vy) roli. Odpověď na škále "4" znamená, že nepreferujete vyhraněnou roli v sexu nebo preferujete role pravidelně střídat.

- Zcela aktivní (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- Zcela pasivní (7)

Uveďte prosím, zda jste v sexu s partnerem/partnerkou většinou v pasivní (iniciativu necháváte spíše na partnerovi/partnerce) či v aktivní (v sexu jste iniciativnější Vy) roli. Odpověď na škále "4" znamená, že nemáte vyhraněnou roli v sexu nebo role

pravidelně střídáte.

- Zcela aktivní (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- Zcela pasivní (7)

Závěr dotazníku

Velmi Vám děkujeme za Vaši ochotu a trpělivost při účasti na našem výzkumu. Pokud máte nějaké otázky, návrhy, či připomínky, nebo se chcete o problematice něco více dozvědět, kontaktujte nás na emailu partnersky-vyzkum@mail.fhs.cuni.cz, nebo nám zanechte vzkaz přímo zde. Těšíme se na další spolupráci, výzkumný tým FHS UK

Chcete být informován o výsledcích výzkumu?

- Ano (1)
- Ne (2)

Máte zájem o opakovanou účast ve výzkumu? (Ochota opakovaně se účastnit je pro nás velmi důležitá. Ukazuje se totiž, že některé složky vztahu jsou v čase proměnlivé a tyto údaje budou pro nás velmi přínosné a zlepší kvalitu výsledků výzkumu.)

- Ano (1)
- Ne (2)

Máte zájem účastnit se i dalších výzkumů Etologie člověka probíhajících na Katedře obecné antropologie?

- Ano (1)
- Ne (2)

Nyní prosím zadejte svou emailovou adresu, abychom Vás mohli kontaktovat (v případě zájmu o další účast).